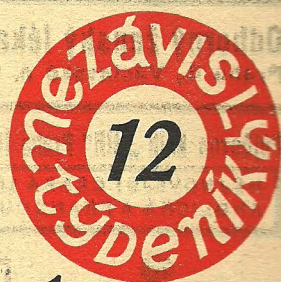

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 23. BŘEZNA 1932

ZA KČ 2.—

Zklamane iluse?

—fp—

Tedy o tak zvané mladé generaci

KAREL ČAPEK

Jihoslovanská diktatura

SVETOZAR PRIBIČEVIĆ

Je možno léčiti podkonsum?

JAN LOEVENSTEIN

Ona

OTTO RÁDL

První vlašťovka?

Kdo jim bude věřit? — Malý stát - a ještě jej neznáme
Glosa k bankovnímu zákonu — Kapitál vrahem — Obrat v týdnu
Kocourkovina v revoluci — Ony o „Ní“

odborní lékaři

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Bankovní dům
PETSCHEK A SPOL.

Praha II, Bredovská 18
Adresa telegramů Petschekomp

Založeno 1838

RIUNIONE ADRIATICA DI SICURTÀ V TERSTU

Akciový kapitál a ostatní záruční prostředky kořcem
roku 1930 ----- lir 761.360.172 —

Ředitelství pro ČSR. v Praze II, nároží Národní a Jungmannovy třídy

pojišťuje výhodně na život, proti škodám, vzniklým z požáru, krupobití, při dopravě zničením nebo poškozením zboží neb jeho zcizením, proti škodám, vzniklým z krádeže vloupáním, proti rozbití skel, proti škodám, vzniklým přerušením provozování závodu následkem požáru, proti škodám z úrazu a rozbití strojů a proti následkům povinného ručení. — Na požádání zašle zdarma ředitelství prospekty i podrobné výpočty. — Telefonní čísla: 30761, 24772, 31690, 31691, 39497 a 39498.

Inserujte v PŘÍTOMNOSTI

Proč nesměla býti hrána ve vídeňském Burgtheatru Bozděchova „Zkouška státníkova“

dozvíte se z 2. sešitu sensační knihy B. Hlaváče:

FRANTIŠEK JOSEF I. — život — povaha — doba

Sešity obdržíte u všech knihkupeců a u fmy FR. BOROVÝ, nakladatelství, Praha II., Národní třída 18.

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslany současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Prodám úplně nový
fotoaparát značky
Comtessa Nagel,
světelnost 3:5, for-
mát 2×4 cm, na

filmy. Do adm. t. l.
pod číslem 84.

Hledám malý byt
s příslušenstvím (2
místnosti s koupel-

nou). Nabídky do
a. t. l. pod č. 83.

Prodám levně klavír.
Nabídky do ad-
ministrace t. l. pod
číslem 85.

Koupím starší do-
brý gramofon lev-
ně. Nabídky pod
značkou „Za hoto-
vé“ do adm. t. l.
pod číslem 86.

Koupím starší
skříň na knihy. Na-
bídky pod značkou
levně do adm. t. l.
pod číslem 87.

Pronajmu třípoko-

jový byt s příslu-
šenstvím v Buben-
či. 10.000 Kč. Do
adm. t. l. pod zn.
u M. N. O. pod čís.
88.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 11. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: —fp—: Zklamané iluze? — FRANTA KOCOUREK: Berlín volí presidenta. — Dr. EVŽEN ŠTERN: Proti falešné teorii. — KAREL ČAPEK: O čapkovské generaci za války a po ní. — České divadlo a německý režisér. — GEL: Pluk mrtvých hlásí... — Kdo je vinen? — Kumulace funkcí — ale jiná. — Silnice a nezaměstnanost. — Důležité mládí. — Recept na národní stát. — Dopisy o „Ní“.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní příjatelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA 62

Zklamání iluze?

II.

Je vina generace?

Tuto otázku bych nejradyji přenechal k posouzení jiným. Musíte dovolit člověku, kterému už tak dlouho bouchají do uší kanony i kanonky generací, aby byl z toho trochu unaven. Mnohem více než otázka jakýchsi generací mne vždy zajímala otázka, co jest pravda, a myslím, že mohu se odvážiti, aniž bych se při tom nějak provinil na věci lidstva, všem doporučiti, aby tento zájem vždy považovali za hlavní. Spojím se se sedmdesátiletým i s dvacetiletým člověkem, budou-li mít pravdu. Zuřivá, nesnášlivá přichylnost generační připadá mi jako přichylnost kočky k místu, na němž se narodila. Myslím, že pes a muž milují lépe: pes lidi, ne místo, a muž ideji, ne rok narození.

Posledně bylo zde vyličeeno, čím se parlament stal a do jakého opovržení upadá u veřejnosti. Je to následkem nějakých méněcenných vlastností, jež jsou vrozeny vládnoucí politické generaci? Na to neodpovím, poněvadž to nevím. Mohu říci jen to, co vidím.

Fakt jest, že vládnoucí generace dovolila si nám parlament zhuntovat a účtu k parlamentarismu snížit. Je-li to následek nějakých vrozených vlastností nebo něčeho jiného, nevím. Mám podezření, že v oné vládnoucí generaci je stále ještě více potřebných vůdcovských povah než v těch generacích, které přišly po ní; aspoň se takové povahy ještě neukazují. Mimochodem, páni generacionisté, narodí se vám nová generace vždy za dvacet, za deset nebo už za pět let? zdá se, že už i mezi mladými lidmi do třiceti let začínáte rozlišovat na generaci mladou, prostřední a starou, což ovšem začíná být úplnou komedií. Poněvadž vládnoucí generace tedy patrně má mezi sebou větší počet vůdcovských talentů, není pravděpodobně ve svém celku dosud nahraditelná, a není ani vidět, jak by se to dalo udělat. Žádný národ nemůže bezrestně požírat už padesátileté lidi a vyhánět z veřejného života člověka právě v té době jeho života, kdy se mu podařilo nashromáždit potřebné životní zkušenosti, bez nichž jsou politika i literatura stejně špatné, plytké a vratké. To jest jako podřezávání strom, když začíná nésti ovoce. Nedám se nikdy naturalisovat v kmenu takových generačních lidovoutů. Vezměte si, chcete-li, za příklad i sovětské Rusko. Čím by bylo bez své staré bolševické generace? Jako tělo bez kostry.

Nevěřte dále, že mladá generace už dospěla a že nejlepší, co můžeme udělati, by bylo svěřiti správu věci shromáždění lidí, kteří teprve musí udělat své životní zkušenosti. Zaríkání „já jsem mladý“ má v podstatě velmi málo ceny před přísnou tváří hodnot. Právem bývali mladí lidé pobouřeni, když se jim říkalo: jak bys mohl míti pravdu, když jsi mladý? Ale nic by nebylo získáno, kdybychom toto kopí

starců otočili a říkali nyní stejně pošetile: jak bych mohl nemíti pravdu, když jsem mladý?

Ne, nebudu se na to raději dívati jako na generační problém, tím méně, když povahy některých mladých lidí, s nichž přímo kape ochota přijmouti funkci, nezdaří se slibovati mnoho nápravy. Ze všech vysvětlení, proč náš parlament zřejmě není tím, čím by měl býti, přijal bych nejspíše to vysvětlení, jež by tento úpadek vykládalo profesionálním otupěním.

Nová nemoc: profesionální otupění.

Jestliže člověk dlouho pracuje rukama, jeho ruce ztvrdnou, dostanou mozoly, a ztratí jemný hmat. Patrně existují také nějaké duševní mozoly, které překážejí živosti citění a pokrokovosti vnímání. Jestliže politik deset let luští jenom parlamentní problémy a kombinace, jestliže vynaloží celý svůj mužný věk na to, aby zjednával kompromisy mezi stranami, může se státi, že otupí poněkud ke světu venku a ztratí citlivost vůči mimoparlamentní skutečnosti. Navykl si pokládati vzájemné vztahy stran za první věc na světě, a resoluce poslaneckého klubu může na něj udělat větší dojem než zemětřesení venku. Myslí si, že celá politika se dělá v parlamentě, a přehlíží, že do osmdesáti procent se dělá a děje venku, a že do parlamentu docházejí už jen výsledky, aby je zpracoval. Musí virtuózně přehazovat páky a brzdy, ale ztrácí poměr k prvotní síle, která celý ten stroj pohání. Jako člověk, který uzřel rub mnohých věcí, má profesionální, shovívavou skepsi k problémům, které pokládá za laické. Nic není schopno udělat dosti velký dojem na tyto profesionály. Stranický aparát utlačuje všechny pocity. V krbu, kde kdysi plápolal oheň, doutná trochu žhavého popele. Ničeho není našemu parlamentu potřeba tolik, jako aby do něho ráčilo vjet trochu ohnivosti. V klidných dobách, kdy je možno idylicky vybalancovávat poměry mezi stranami, je dokonce možno i připustit jistý stupeň zka-menělosti. Ale v dobách kritických a pohnutých, kdy věci se neklidně posunou se svých starých míst, profesionální omrzlost selhává — často proto, že ani nedovede cítit velikost a prudkost věci. Každý citlivý člověk, který v této době chodí do parlamentu, mívá paradoxní dojem: zde je vlastně nejidyličtější místo v celé zemi; zde sedí tři sta mužů v závětrí. Bouření citů venku prochází zde metodou profesionální rutinovanosti. Co je venku živým problémem lidu, objeví se zde jako obvyklý mezistranický problémek. Vypadá to někdy, jako kdyby učitel zpěvu učil podle nějakých pravidel kvílet člověka, jenž má bolesti.

Je největší chybou našeho parlamentu, že na něj velké věci venku nedělají patřičně velký dojem. Nejsouc dostatečně svažována živým citem, mele mašina parlamentního rozumu často na prázdno. Velké, původně ohnivé demokratické city jsou zde zatlačovány každodenní rutinou politické práce. Vezměte, jak bylo jednáno s otázkou politické čistoty v případu Jiřího Štříbrného. Nevzbouřil se žádný ohnivý demokratický cit. Věc rozhodovali parlamentní ruti-

neři, a hlavním jejích zájmem nebyla čistota, nýbrž aby ta nebo ona strana nebyla řešením poškozena nebo aby se nezdálo, že ta či ona měla pravdu. Parlamentní machři, kteří se o nic tak nestarají jako o zmechanisovaný boj mezi stranami, ukázali se zcela neschopnými pochopit, jak intenzivně reaguje veřejnost proti každému zjevu korupce v parlamentě. S profesionální otupělostí šli obvyklou cestou ke koaličnímu kompromisu, snažíce se uspokojití nikoliv pojem poctivosti, nýbrž jakési pomyslné zájmy stran. Veřejnost, vidouc tuto lhostejnost, udělala značně nepříjemný závěr: asi kradou všichni. A protože oni se báli hrát, zatápí jim nyní Jiří Stříbrný a část publika je ráda, že má aspoň nějakého topiče. Také ta okolnost, že dvěma poslancům lidové strany bylo dovoleno, jak jsem se zde posledně zmínil, tak neslušně a z osobních zájmů zdržovati jednání o bankovní a inkompatibilitní zákon, svědčí o nedostatku zápalu pro spravedlivou a slušnou věc v tomto prostředí, v němž vládne nesnesitelná objektivita k pravdě i ke lži. Kdyby většina poslanců dovedla správně a živě cítit, podnikla by energickou akci, dotýkající se límců obou pánů. Poněvadž však převládá ona profesionální otupělost, vyšel z toho kompromis. Vskutku, ze všech vad parlamentu zdá se býti nedostatek citu vadou největší. Rozum je znamenitý nástroj, který jsme se zde věru dosti navelebili. Ale ačkoliv tak velmi uctíváme rozum, nezapomínáme, že je třeba také citu, aby rozumu ukazoval směr. Jeví se nám tedy náš parlament jako instituce s nebezpečně oslabenou citlivostí: stěna profesionálnosti jej odděluje od dějů a citů v lidu. Vezměte jiný případ: na Podkarpatské Rusi je bída; této bídy může býti stranicky využíváno k agitaci, ale ať je jí využíváno nebo ne, tato bída existuje. Parlament začal se o to zajímat poslední. Bylo třeba pobouření v celé veřejnosti, aby byl na parlamentu vynucen tento pozdní zájem. Na věci Podkarpatské Rusi ukázalo se nejlépe, jak parlament nevede a jak pokulhává za událostmi. Proč? Opět z ochromené citlivosti.

Opět jednou o veřejném mínění.

Je třeba lidí, ať mladých, ať starých, kteří by to dovedli nějak spravit. I když mladá generace by ještě nedovedla nahradit dnešní vládnoucí generaci, může jí aspoň ukázat, v čem chybuje. Parlament je znamenitá rozumová mašina, ale musí býti poháněn i silou citovou. Chybí-li tato síla parlamentu, odkud je často vyháněna rutinou, musí přijít z venku, z veřejného mínění. Spolupráce veřejného mínění s parlamentem je věc, které by si demokracie měla nejvíce vážit. U nás vidíme opak. Je známo, že politické strany snad na ničem nedaly si tolik záležitosti jako na tom, aby veřejné mínění ubily. Kde jaký trochu svobodněji myslící člověk byl podroben jejich úkladům. Veřejné mínění je jim tak nepříjemné jako oposice, protože cítí, že veřejné mínění se nevyznačuje stranickou věrností. Kdekoliv se vyskytly nějaké začátky veřejného mínění, byly činěny pokusy, aby bylo zapráhnuto do chomoutu té nebo oné strany. Žádá se, aby veřejné mínění bylo valach, který trpělivě potáhne jejich káry.

Protože takto bylo znemožněno, aby parlament a veřejné mínění šly spolu, shledáváme, že v kritické době se postavily proti sobě — aspoň do velké a nebezpečné míry. Političtí odborníci se oddělili od lidu zástěnou parlamentní praxe, cesta, kterou přicházejí

zvenku podněty do parlamentu, je zatarasena profesionální otupělostí. Proto parlamentní systém nyní selhává, když jde o to, aby přitahoval mládež, působil na fantasi, sytil touhu po spravedlivosti a vzbuzoval pocity oddanosti. Nespravedlivá věc, je-li v parlamentě dosti vlivně zastoupena, má naději na tytéž ohledy jako věc spravedlivá.

Tak se stalo, že rozsah našich kladných citů k parlamentu je vymezen formulkou, kterou podal kdysi Barthélemy: „i když můžeme býti k parlamentu chladní, vidouce jej, ihned se staneme jeho přívrženci, porovnáváme-li jej s něčím jiným“. Positivnost našich pocitů k parlamentu se do velké míry zakládá na negativnosti našich pocitů k systémům jiným. Konec konců je to volba menšího zla. Vskutku, srovnáváme-li parlament s nějakou diktaturou, kde i trest smrti je ukládán jako policejní trest, jako u nás policie ukládá pokutu desíti korun za rámušení, vidíme směr své povinnosti: nikoliv odstranit parlament, nýbrž reformovat jej.

Kde je dorost?

Ona generace, která za nás, pro nás a někdy také proti nám dělá parlament, vykonala své dílo ve formách, které přinesly skoro úplně zbyrokratisování politické práce. Odtud obzvláště šedivá barva naší demokracie, pravděpodobně šedivější, než v kterékoliv zemi jiné. Tento systém má někdy výhodu solidnosti: jeho velká, nyní obzvláště vystupující vada však bývá nedostatek přitažlivosti. Demokrat se vnitřně zasnoubí s tímto systémem v nejlepším případě z rozumu. Ale také on potřebuje nějaké místo, kam by mohl umístiti své city, a to je možno, že cítí v naší demokracii mezeru. Mluví se mnoho o aparátnictví v komunistické straně. Což však v každé naší straně více méně nepřevládá nějaké podobné aparátnictví? Jedním ze skoro nezbytných důsledků aparátnicko-byrokratického systému jest pozvolné oslabení citu a obrazotvornosti. Poněvadž jen tyto dvě vlastnosti dovedou dosti energicky odhaliti a udati cíle a udržovati v kontaktu s lidem, je ubývání jich nikoliv toliko vadou estetickou, nýbrž i vážnou vadou politickou.

Jednou z význačných a často nepříjemných vlastností byrokratického systému je strach o posice a houževnatost, s níž chrání svou moc. Starší generace vystavěla zeď mezi sebou a nástupci a postavila k ní hlídače, kteří mají dávat pozor, aby se nikdo neodvážil přelézti. Neradi pouštějíce někoho jiného k funkci, sami kumulují funkce nad sebou — někdy do výšky pyramidy. Nejen že se nestarají, aby vychovali někoho, kdo by mohl nastoupiti na jejich místo — přímo se toho obávají. Nedávno p. dr. Sobota v „Naší době“ celkem správně konstatoval, že generace t. zv. čtyřicátníků nevykazuje mezi sebou dosti zřejmých politických talentů. K tomu je třeba hledati vysvětlení. Nenarazila právě tato generace na zeď, kterou ve stranách postavilo aparátnictví? Nebyla ona právě tou generací, proti níž se obrací žárlivost nynějších vůdců, a na jejíž účet se děje kumulace funkcí? Této generaci pro úzkostlivou žárlivost vůdců chybí výcvik v politické praxi. Byrokraticko-aparátnický systém, který zcela ovládl naši demokracii, chybuje mnohým způsobem. Jednou z největších jeho chyb jest, že se nestará o výchovu dorostu, ba že tomu přímo překáží — pro strach dnešních mocných.

Parlament a budoucnost.

Jedno zdá se býti jisto: že tato doba je rozhodující pro přechod do budoucnosti a že už v ní musí se část tohoto přechodu uskutečnit. Po té stránce je parlament schopen naladiti obzvláště skepticky. Je možno věřit, že tato instituce, která nesnesitelně váhá i v maličkostech, bude schopna se dáti na pochod do budoucnosti, který opravdu se nebude týkati jen maličkostí? Že instituce, která rozpačité pojednává i s nejzřejmějšími vadami dnešního systému, bude schopna tento systém rekonstruovat? Že parlament, který se zařídil na hru „co za to dostane naše strana?“, bude schopen podniknout věci, za které žádná strana nedostane nic? Dnešní malichernost nemohla by se při přeměně systému osvědčit.

Půjde tedy patrně při této změně o to, bude-li nalezena spolupráce veřejného mínění s parlamentem; ukáže-li se parlament sám neschopným vedení, bude musit vésti veřejné mínění. To není utopie. Počátky něčeho takového se už ukazují.

—fp—

p o z n á m k y

První vlaštovka?

Když si předposledně p. min. předseda pozval k sobě žurnalisty, aby jim vysvětlil svoje stanovisko k všeobecné situaci státu, nemohli jsme mlčeti k jistým bodům v jeho názorech. Nesdíleli jsme tehdy jeho spokojenost s tempem vládních prací; také jsme tento svůj odlišný názor vyslovili a snažili se jej odůvodnit. To bylo tehdy. Mezi „tehdy“ a „dnes“ uplynulo jen několik málo měsíců; zdá se však, že i ministerští předsedové podléhají zvláštní této moci doby a musí pod jejím tlakem uspišiti dozrávání svých názorů. Dále ovšem blaží vědomí, že pan min. předseda od svého posledního projevu změnil i svůj názor na kritiku a opozici, o níž se tehdy dosti trpce vyslovil. Dnes máme to zadosťučnění, že pan min. předseda povzdychl: „... voláme po kritice, neboť je třeba, aby vláda byla upozorňována, nejde-li správnou cestou.“

Tehdy nám šlo o dvojí fakt: že pracovní tempo vládní na tuto pohnutou dobu naprosto není dostatečné a že touto skutečností je vinna sebeckost vládních stran. V nedávném svém projevu se pan premier přiznal k stejným názorům. To je obrát v nazírání, který třeba podtrhnouti. Min. předseda řekl, že „... vláda pro své složení... potřebuje pro přípravu svých prací mnohem více času, než pak vyžaduje parlamentní jednání jejich návrhů. Často se proplývá mnoho pracovní energie.“ To je řeč jasná a všem lidem rozumna nezkaleného stranictvím jistě vítaná. Na nemoc stranické sebeckosti hyne autorita parlamentu, stejně jako pracovní kapacita vlády, což jest zvlášť nebezpečné v době, kdy nikdo nemůže říci, jaké události přinese příští den.

V týž den, kdy se objevila rozprava p. min. předsedy v tisku, objevil se tam i referát o jednání říšského výkonného výboru živnostenské strany, podle něhož prohlásil se p. poslanec Najman pro opoziční postup vůči vládě s odůvodněním, že „živnostníci jen v opozici mohou účinně čelit demagogii ligistů a fašistů.“ Tedy nikoli z á j e m státu, nýbrž z á j e m strany je svatý a žene tuto stranu do opozice a určuje její politiku. To je podle našeho mínění řečeno úplně jasně a s odvahou, kterou, jak pevně doufáme, vývoj věci dokonale zklame a důkladně potrestá. V tomto jednání je kus morálky (vlastně ta jediná morálka), která nás právě zavedla tam, kde jsme dnes, a která ovládala a ovládla vše, celý život společností, od průmyslu až po politiku, a o níž nedávno G. K. Chesterton napsal toto: „Triky všeho obchodu jsou spíše triky v prodávání věcí než triky ve výrobě věcí.“ Také strany politické starají se spíše o prodávání svých programů a svojí popularitu pokud možno největšímu počtu občanů, místo aby vyráběly jediné cenný artikl — poctivou vládu, a to poctivou ke všem občanům státu. Ostatně této mnilce už začínají odzvánět a myslím, že strany již začínají poctivovat ten spontánní a hrozebný tlak zespodu. — Když tedy

pohlédneme s této strany na projev p. min. předsedy, máme za to, že vyjadřuje minimální požadavky slušných a rozumných občanů.

Jednání o bankovní zákon vyjasnilo naši politickou oblohu aspoň v tom směru, že občané se mohli rozhlédnouti po našich politických stranách a jejich vlastnostech, a vlastně také umožnilo min. předsedovi projev toho druhu, jakým byl jeho. Parlament zase jednou po dlouhé době pocítil, že za jeho jednáním stojí souhlas a podpora většiny občanstva. Dokonce se domníváme, že v parlamentě opravdu zdá se pronikat přesvědčení, jak je tlumočil premier: „Neudělají-li pořádek ti, kteří mají moc, budou nakonec smeteni, a udělají jej jiní.“ Je zajisté velikým pokrokem, ví-li tohle a vyzná-li to veřejně min. předseda. To však nemusí ještě znamenat, že to také vědí a přiznávají vládní strany, a že mají pevný úmysl podle toho, a jen podle toho, jednat. Slova jsou jen slova a může od nich býti daleko k činům. Takový bankovní zákon by mohl být slušným počátkem; avšak jen počátkem, a to ještě jen kompromisním (viz Německo), neboť stát mohl žádati mnohem více a byl by to dostal. Za tímto počátkem již čekají další a těžší problémy. Nezaměstnanost. A problém podnikatelů a fabrikantů, zavírajících továrny a házejících státu na krk stovky nezaměstnaných.

Považovali jsme za svoji povinnost, abychom upozornili na nové názory, které jsme našli v novém projevu min. předsedy. Uznal-li premier také závažnost slušné kritiky, může to mít se strany slušných lidí jen ten následek, že se mu jí dostane. Ovšem, nutno prominout ten otazník, který jsme položili za nadpis těchto řádků. Opatrnost jest matkou moudrosti. A my tedy vyčkáme opatrně, až za správnými a moudrými slovy se objeví jim podobné činy. Ně že bychom pochybovali o poctivosti a upřímnosti přesvědčení p. premierova; bojme se, aby jeho dobrá vůle nebyla sabotována některými z vládních stran. Třeba hned tou jeho.

Sto.

Kdo jim bude věřit?

Koaliční noviny přinesly zprávu, že dohoda o kontrolní a úsporné komisi jest již hotova, a že v této komisi má zasedat devět členů parlamentu a dva přísedící s poradním hlasem, které bude jmenovat vláda. Jedno místo v komisi je vyhrazeno opozici. Protože koalice dlouho zabývala se úmyslem opozici vůbec z komise vyloučit, představuje nejnovější dohoda jakýsi pokrok proti původnímu úmyslu, ovšem nedostatečný pokrok. Starý zákon o úsporné komisi z r. 1921 měl ustanovení, že jsou v něm zastoupeny politické strany poměrně podle počtu svých zástupců, bez ohledu na to, hlásí-li se k vládě či k opozici. Jestliže nyní několik moudrých koaličních mužů usilovně přemýšlí, jak se zbavit účasti opozice v této instituci nebo jak jí hodit jen nějakou kost, aby se neřeklo, znamená to, že v parlamentních poměrech pokračujeme od desíti k pěti. Novou kontrolní komisi nás utěšují od loňského jara. Pan dr. Kramář mluvil tak, jako bychom měli očekávat velké věci, které zahájí korupci. Výsledek opravných snah zatím přináší jen zhoršení starého zákona o úsporné komisi, t. j. bere opozici poměrné zastoupení. S tím kromě koaličních taktik nikdo nebude spokojen; to můžeme skoro zaručiti. Zdá se, že koalice nic neví o náladě ve veřejnosti, sice by si nemohla počínat tímto způsobem. Veřejné mínění pokládá právě koaliční strany za kompromitované, a jistě nebude volat „sláva“, jestliže tyto podle jeho pevného přesvědčení kompromitované strany vybudují nyní kontrolní komisi, ve které budou pokud možno samy mezi čtyřma očima. K takové komisi nebude důvěry, a bude proto zbytečná. Je to jen o doklad více, že koalice je katastrofálně neinformována o náladě ve veřejnosti.

—fp—

Malý stát — a ještě jej neznáme

Jsme si vědomi toho, že jsme malým státem. Velmi často čteme úvahy, které vycházejí z této skutečnosti, a dokazují, že právě proto, že jsme malým státem, musíme se činit, abychom nezůstali pozadu za jinými, většími státy, že každý z nás musí pracovat dvojnásobně atd. Ale případ Podkarpatské Rusi ukázal, že neznáme dobře svůj stát, ačkoliv jest malý. Víme dobře, jak to vypadá v Indii, a divíme se Angličanům, že se nedovedou vmyslit do duše Inda. Ale neznáme Podkarpatskou Rus a teprve nyní ji budeme — snad už definitivně — objevovat. Ale neznáme nejen Podkarpatskou Rus, nejen Slovensko, ale i kraje v Čechách. Šumavu, Rudohoří, atd. Nejen turisticky, ale hlavně — sociálně. Novináři jeli na Podkarpatskou Rus. Nutno říci, že někteří studovali Podkarpatskou Rus již dříve. Ale velmi často jsme na př. četli, že nejvíce podporovaných nezaměstnaných jest v severních Čechách, že jest

to tím, že Němec dr. Czech podporuje raději německé dělníky. Kolika novinářům, kteří psali tímto tónem, napadlo, aby se rozejeli do severních Čech, a aby popsali celou tu bídu krajů, kde textilní továrna zavírá jedna za druhou, kde jsou vesnice, kde pomalu jest více nezaměstnaných než pracujících? Kolik let se snaží Jihočeský národohospodářský sbor upoutat pozornost k sociálním a hospodářským bolestem jižních Čech? A kolik let marně se dovolávají pomoci lidé z horního Povltaví, které jest už těsně u Prahy? Naše politika trpí příliš pražským obzorem. To zčásti vysvětluje klesající zájem o politický život na venkově. Tím si vysvětlujeme nespokojenost venkovských lidí (a i v městech) se vším tím, co dohromady dává t. zv. politiku. Vidí v ní něco, co se jich dotýká jen málo; vidí v ní vybičování různých sil, osob, které čerpají jen z čistě pražského ovzduší, kde zájmy jiných krajů hrají jen podřadnou roli. Na venkově roste nejen averse proti tomu, čemu se říká politika, ale roste i averse proti Praze. Zejména proti Praze politické, která se stala samoúčelnou, která neudrží dostatečných styků se vším tím, co tvoří Československou republiku. Viníkem jest příliš pražský horizont naší politiky. Případ Podkarpatské Rusi bude tu zdravým poučením. Ovšem: bude-li vůle se něčemu přičinít.

V. G.

Glosa k bankovnímu zákonu

K otázce nadhobené v „Prítomnosti“, zda proponovanému bankovnímu zákonu se podaří omezení praktiky některých vedoucích ředitelů bank, kteří mají politický vliv, nutno pohližeti skepticky. Je nepopíratelné, že vedoucí ředitelé bank, kteří nastávají 20, 40 nebo i 50 předsednictví a správních radovství v akciových podnikcích, všechny závody z vlastní zkušenosti neznají, ba ani znáti nemohou, a je proto přirozené, že takový funkcionář, když závod vázne a on svoji autoritu chce před veřejností uhájtí, počíná mluvit o klesající konjunktúře. Prítom ho nikterak neirituje, že konkurenční podnik prosperuje nebo vzkvétá. Vždyť veřejnost do poměrů v jednotlivých branžích nebo závodech zasvěcena není. Nezbyvá než vyčkatí, budou-li po uplatnění nového zákona poměry lepší a nepřejdou-li tyto funkce na zetě, švagry a jiné příbuzné, jak ostatně již k tomu možno pozorovati náběh.

Naskytá se proto otázka, jak tomu zabrániti. Myslím, že zde nepomůže mrtvá litera zákona, ale že veřejnost musí býti hospodářsky vychovávána a že zákon sám mnoho neprospěje, když každý interesovaný jednotlivec nebude jevit sám zájem a nebude kontrolu vlastního majetku spoluprováděti tím, že se bude vhodné organisovati. Na doklad uvádím zákon z r. 1924, který zakazuje bankám, aby podle své libosti volně manipulovaly s uloženými cennými papíry svých komitentů, t. j. aby podle své libosti vykonávaly odebírací právo nebo hlasovací právo na valných hromadách. Jak se to tedy dělá. Banka si dá vystaviti od svých komitentů prohlášení — za kterým účelem má na skladě již předtíštěné formuláře — že oni souhlasí, aby banka s cennými papíry podle své libosti nakládala, nebo si předtiskne na výpis z účtu, že komitent — nedá-li jí opačný rozkaz — souhlasí, aby ona za něho na valné hromadě hlasovala.

Obrázek bankovních ředitelů u některých bank by nebyl úplný, kdyby v této souvislosti načrtnuta nebyla také činnost některých správních radů. Osobnost neuvádím, je celkem bezvýznamná: Tajemník Jednoty založen je asi 25 roků jako takový členem správní rady jedné vedoucí pražské velkobanky. Přesto zrušila banka již několik roků Úvěrní spolek založen po celá desetiletí při bance existující, a zasvěcenci je známo, jak poklesl význam občanských záložen zejména venkovských u porovnání s okresními záložnami hospodářskými. Není ale možno tvrditi, že by stejným způsobem poklesl vliv tajemníka Jednoty založen u dotyčné velkobanky, soudě jen z četných osobních funkcí, které dotyčný tajemník zastává. Konstatuji jen některé: Tajemník Jednoty založen je předsedou akc. pivovaru „Světovar“ v Plzni, ačkoli jinak je známý abstinent. On není šice hudebně založen, pochází však z talentované hudební rodiny a snad tato okolnost ho predestinovala za předsedu akc. továrny na klavíry Bratří Stinglové. Na podkladě jakého talentu se stal předsedou Spojené továrny na stuhu v Dobrušce nebo správním radou Pražské uhelné společnosti, je nezbadatelné.

Činnost jeho, jak z branží patrné, je všestranná a výsledky také podle toho. Každý národní hospodář a odborník by usoudil, že tajemník Jednoty založen, ve správní radě dotyčné velkobanky je proto, aby hájil zájmy záloženských, a že jiné funkce, jmenovitě přidělené mu bankou, musí s jeho posláním kolidovati. Jsou doklady o tom, že takovéto kumulování funkcí není zdravé.

Jsem jist, že by taktéž prospělo nejen akciovým podnikům, ale i bankám, kdyby předseda a jeho náměstek byli zákonem

nuceni na svoji funkci resignovati, když podnik 3 roky za sebou nemůže vykázati zisk a zúročiti svěřený akciový kapitál.

Vil. Pauer.

Kapitál vrahem

nebo alespoň ničitelem morálním i fysickým a dokonce ničitelem těch, na nichž spočívá celá tíha dnešního kapitalistického režimu a jeho vad.

Po válce byly hnány všechny hospodářské možnosti, zákony a zásady do krajnosti. Racionalisace, soustředování horizontální i vertikální, trustomanie atd. působily svoji problematicky zdárnou činností snad na hmotu, avšak jistě svoji zhoubnou činností na člověka. Zvláště pak na hlavy nesmírných podniků. Nastal nedostatek velkých vůdců, místa obchodních, průmyslových a peněžních generálů, přetížena odpovědností a komplexem povinností, vyžadovala výběr mezi neschopnějšími. Tento výběr býval mnohdy velmi dobrodružný, ne-li pochybený. Celá štvánie průmyslová, obchodní a finanční však nadále rozleptávala mozky, neboť úkol se ukázal býti nekonečně větším než síly. Kolem závodní dráhy hospodářského života, který v Evropě často překonával i americké představy o rychlosti, jsme viděli ty, kteří odpadávali. Pro defekt motorů nebo pro nedostatek rychlosti? Kdo ví? Jisto však je, že tajemná letecká smrt belgického peněžního magnáta Loevensteina, úpadek Castiglioniho, konec rakouských spekulantů, úpadky Oustrica, Gualina a nyní i sebevražda Ivara Kreugera svědčí o tom, že tito velcí vůdci se tak dlouho překonávali v přepínání lidských sil, až byli sami překonáni tím, čemu se říká kapitalismus. Kapitalistický těžký setrvačnický, jednou roztočen, nedá se tak snadno zastavit a strhne s sebou do víru své sluhy. Jeden po druhém všichni ti muži zanikají slavně i neslavně, když byl kapitál z nich dostal vše, co jejich nervový systém mohl vydati. Tragika a osudovost všech těch případů jest stejná a dána zákonem, třebaže tu a tam jsou okolnosti pádu jiné. Někdy jde o nebezpečnou hru peněžního velíkána, jenž se zřítí fysicky zničen právě v době, kdy hodlá uskutečnit největší svůj životní tah, jindy se jedná o dobrodruha, který se udržel vysoko jen podvodnými machinacemi a odpadne — případně do kriminálu — za rozčarování vkladatelů, opět jindy jde o případ, kdy obecná tíseň vzene jinak ceněného člověka, kterému chybí pouze několik milionů, aby ukázal světu nový elán své síly, již má dosud nazbyt. Ruka sáhne v nervové depresi do kapsy pro revolver, a výstřel ohlásí konec.

Ivar Kreuger se prý zabil bez zvláštní příčiny. Nemohl dostati jakémusi většímu závazku, odmítli mu v New Yorku pomoci v situaci celkem málo kritické. Praví se, že jeho sebevražda nebyla posledním východiskem jeho koncurnu ze světelné situace. Kreugerův koncert ostatně půjde dále, alespoň větší část jeho podniků ohlašuje úplné zdraví a chuť vydržet krizi. A přece musel odejít člověk, který půjčoval sedmnácti vládám. Světovému králi zápalek, jako člověku, nelze vytýkati běžné vady hospodářských či peněžních magnátů. Kreuger nebyl geniálním dobrodruhem, který zmizí uprostřed světového skandálu nebo žije jako indický maharadža. Kreuger vedl svůj business velmi rozmyslně, s nepřekonatelnou pracovitostí, svůj život jednoduše, daleko pod hladinou známých finančníků. Soukromým životem byl pravým opakem na příklad velkého peněžního dobrodruha Loevensteina, jenž z města do města létal malou eskadrolou avionů, jezdil zvláštními vlaky v průvodu boxerů, holičů, filmových hvězd, tajemníků a sekretářek. Kreuger miloval jednoduchost, neobjevoval se na veřejnosti s chorbounou ješitností nebo se slavomamem, jak činívali jiní, jemu podobní. A přece nebylo vyhnuti a Kreuger musel jíti za ostatními vůdci hospodářského a finančního života, patrně ještě nepotřebován a schopen boje.

Bylo by zajímavé zvědět, zda tito padlí muži, z nichž přece svět má tak mnoho, ať již zlého nebo dobrého, jsou jednou z příčin tísně a hospodářských nesnází, nebo jsou-li jejich důsledkem. Laikovi se zdá, že tito velcíani dělají tíseň, dále že tíseň ničí velíkány, a konečně že jest něco shnilého v režimu kapitalistickém, neboť naň lidské síly nestačí. Bš.

S čím souhlasíme

O b r a t v t ý d n u. „Komité Dělňické pomoci pro záchranu hladovějících na Podkarpatské Rusi dal před týdnem k dispozici tisku provolání, podepsané více než stem domácích i zahraničních intelektuálů a veřejných pracovníků nejrůznější politické příslušnosti. Provolání obsahovalo vyličení poměrů na Podkarpatsku, výzvu k sbírkám peněz, šatstva a životních potřeb, a apel pro účinná státní opatření, která by hladovějícím pomohla. Tisk naložil s tímto provoláním různě. V oje-

diných výjimkách bylo otištěno celé, jinde je přinesli v stručném výtahu, většinou je ani nezaznamenali. Universitní profesori, spisovatelé, architekti, malíři i biskupové, podepsaní na tomto provolání, padali do redakčních košů jako přezralé hrušky. V některé redakci šel za nimi jistě ještě nelibý nebo útrpný pohled nebo nápad, že musí být, pokud patří do sféry vlivu redakce, poučení, aby zanechali těchto pošetilostí a starali se o své. Vždyť podobných projevů bylo v poslední době několik (na příklad Frývaldov, světový mír a odzbrojení), že to pomalu vypadá jako nespokojenost s tím, že ti, kdo si vzali autorisaci na veřejné mínění, dělají je tak, že je nutno projevít s tímto veřejným míněním veřejně nesouhlas.

Ale stalo se, že vhozením provolání o Podkarpatsku do koše hlad na Podkarpatsku zahrán nebyl. Existoval ve skutečnosti dále přes to, že neexistoval v novinách, anebo v nich existoval v míře daleko menší, než v jaké v nich existují filmové hvězdy, vraždy, soudní síně a spodničkové historie paní X a pana Y. Proto nastal obrat také v novinách. Nastal však teprve tehdy, když vzniklo nebezpečí, že poměry na Podkarpatsku budí zájem ciziny a že její zájem nebude obrácen pouze na hlad sám, ale také na způsob, jak se mu odpomáhá. Způsob, který je jednak nedostatečný, pokud jde o pomoc materiální, a který je více než brutální, pokud jde o postup proti nespokojenosti hladovějících. Doufejme tedy, že se stane účinná náprava, a že činnost Komitétu Dělnické pomoci bude, kromě toho, že vyvolal pomocné akce jiné, jenom jedním z úseků veliké pomoci Podkarpatsku, které je potřebí. Pomoci hospodářské i politické.

Neboť věcným poukazováním na svou „státotvornost“ a cizí „nestátotvornost“ (jak se stalo také v případě akce Komitétu Dělnické pomoci, ač je o něm známo, že jsou v něm komunisté i nekomunisté) a různou „státotvornou“ činností se dokázalo zatím pouze tolik, že být „státotvorným“ bude pomalu vlastností, pro niž se budou obyčejní smrtelníci lidem, kteří mají plná ústa „státotvornosti“ u sebe a „nestátotvornosti“ u jiných, vyhýbat anebo od nich odsedat.“

(„Čin“.)

Kocourkovina v revoluci. „Na posledním sjezdu bolševické strany Stalin pokáral ruskou vědu, že teorií zůstává za praksi. Okamžitě se našli entusiáti, kteří honem chtěli odstranit tento nedostatek. Všechny vědní obory, matematiku nevyjímajíc, měly změnit své filosofické základy. Byl založen každoděkádní list „Teoretický front“, který mrská všechny zaostalce, otálející změnit filosofii. Nejen že obvinil sovětské jazykozpytce, že dosud nevyzvedli „třídní boj“ v jazykovědě, ale nemilosrdně ztepal komisi filosofického institutu při komunistické akademii, že během deseti dní, jak jí bylo uloženo, nevypracovala nový filosofický program pro všechny vědecké ústavy! V deseti dnech vypracovati filosofický program a nadiktovati filosofický názor matematikům, biologům, chemikům, právníkům, historikům atd. To je opravdu bolševické tempo a důkaz, že ruská revoluce má stále své kocourkovské úseky.“

(„Sobota“.)

politika

Karel Čapek:

Tedy o tak zvané mladé generaci

VII. Sám o sobě a o věcech závažnějších.

Zjišťuji, že se dost, ba až silně nelíbím některým lidem, kteří se veřejně a hlasitě představují jako mladá generace. Nuže, upřímnost za upřímnost: většinou se mně oni také nelíbí; jenže mám s nimi větší trpělivost a jsem ochoten čekat deset nebo dvacet let,

co z nich vyleze. Jednou pronesl Fráňa Šrámek tichou pohrobní řeč nad mladým básníkem: „Talent, to ještě nic není; ale vydržet dvacet nebo třicet let!“ Nemíním však nijak podvracet sebejistotu mladých; chtěl bych s nimi pobesedovat o něčem jiném.

Především o tom, že s mladými lidmi bývá těžké dorozumění, ne proto, že jsou mladí a ohniví, nýbrž proto, že mají ohnivou náklonnost generalisovat a vyjadřovat se v abstrakcích. Reknou-li třeba, že „my mladí cítíme revolučně“, opomenou nás informovat, kterých a kolika mladých se to týká. Zajisté jsou mladí, kteří cítí revolučně; ale pokud vím, jsou také mladí, kteří aplaudují panu Stříbrnému; jsou mladí, kteří dají na úvodníky pana doktora Borského nebo představují majoritu spolku Všehrd; jsou mladí, kteří se drží za šos F. X. Šaldy, a mladí, kteří se s mladistvou energií ubírají za F. X. Hodáčem. To sice není nic divného ani nebyvalého, ale plní to vzdálenějšího diváka jistou skepsí k deklamacím o mladé generaci. Čekali bychom, že si mladí vyřídí své generační a generalisační problémy především mezi sebou a pokusí se nějak navzájem přesvědčit nebo předebatovat; místo toho mají zvlášť spadeno na ty, kdo se (bez vlastní viny) narodili nějaký rok před nimi. Ale ani to není nic nového, nýbrž dělávalo se to tak odjakživa.

Tož víte co, já raději nebudu mluvit obecně o mladé generaci, nýbrž jen o těch, kdo tu a tam vystupují jako její oprávnění mluvčí. Nebudu zkoumat jejich legitimitaci; jak známo, někdy na ni stačí jistá porucha tak zvaných zábranných center. Nuže, pokud jde o tyto mladé lidi, jež potkávám v říši potišteného papíru, řekl jsem už, že se mi nijak zvlášť nelíbí. Ne proto, že jsou mladí, nýbrž proto, že nejsou mladí. Nacházím v nich z valné části onu starou a malichernou literátštinu a politikářství, o kterém bych jinak soudil, že už by mělo být dvacet let za námi. Konstatuji na nich hašteřivý a partikulární duch koterie, malodušnost a nesnášlivost intelektuálního štamtiše. Rozneste mne za to špatné mínění na kopytech; ale nemohu si pomoci, tohle nejsou noví a mladí lidé, nějak lépe rostlí, nějak vnitřně neomezenější; jsou to malí pedanti kulturní nebo političtí, hrající si s několika škatulkami, pohněvaní na všechno, co není jednou z jejich ideových pěti švestek. Nemám jim za zlé, že jich dosud neotrhali víc se stromu života; ale nepřijemná je jejich suffisance. Ze srdce jim přeju jejich pocit povýšenosti; ale přál bych jim, aby se víc vypínali tím, co jednou mohou udělat, než tím, co jsou — a s čím nesouhlasí teď. Je jedna skoro věčná iluze: že „překonávajíce“ to nebo ono jaksi tím vystupujeme výše. Přátelé, na tohle je škoda času: nikdo nepřidá pídě k své postavě tím, co starého překoná, nýbrž tím, co přinese nového. Abych tak řekl, nestojíme o mladé lidi; stojíme o lidi nové.

Ale nechci být zbytečně protivný a nebudu mentorovat; řeknu to raději tak: Rád bych už potkával skutečné mladé lidi, duchovně sportovnější, svobodnější a hybnější, stojící důkladně na zemi a rozhlížející se ještě kus za dosavadní meze. (Jsou takoví, ale asi ne mezi těmi, kdo okusují svá držátka.) Chlapíky prováté volnější atmosférou, nesené větší důvěrou, přerůstající všechny ty škatulky a papírové stěny harašící v tomto opravdu hodně zatuchlém světě. Živé lidi, nový národ, novou Evropu. Lidi, kteří nic nepřezírají, protože přezírat je nevidět. Mládence, kteří nejdou za někým nebo za něčím, protože přicházejí s něčím. Lidi, kteří nás všechny nechají za sebou, ne

proto, že by se pipalali s překonáváním, ale proto, že půjdou rychleji a dál; na to mají mladé nohy. A hlavně, hlavně žádné papírové a exklusivní záprtky.

Neboť hleďte, abyste aspoň nekřivdili této době. Není to doba malá a malicherná; upřímně řečeno, jde v ní o všechno, o sociální i politickou organizaci světa, o dějství nesmírné a složité. Zrodili jste se do doby až strašně veliké a tvárné; nesmí vás mást, že vidíte jen více méně nedůstojné handrkování, sobecké třenice a hádky o slova. Jako soli bude třeba všude a ve všem vůdčích a dělných, v každém případě celých lidí, připravených vzít na sebe kousek toho dění; a ne pouhých panošů. Můžete si stýskat, že jste se nenarodili v epoše idyličtější; ale chcete-li být muži, kteří jednou stačí na svou dobu, pak se hleďte vymanit ze zajetí slov a hesel a rozrostte se co nejvíce do skutečnosti. Skutečnost není nikdy stará; je v ní i to, co teprve bude.

Říkal jsem v jiné kapitole obecně známou věc: že totiž dnešní stav světa se velmi podobá posičnímu boji. Bohužel věc není tak pohodlná, jako bývají vojny; lidé na sobě nemají navlečeny mundury, aby podle nich poznali, ke které straně kdo patří. Dejte pozor, abyste z pitomosti netáhli proti lidem téže fronty, ale jiné zbraně. Bylo by to maření času, ne-li něco horšího.

Ostatně pokud vím, nikde jinde se tolik nehantýruje generačními nároky jako u nás; jinde se lidé hrnou do života buď jako osobnosti nebo jako ideové skupiny, sepnuté něčím obsažnějším a určitějším než školáckou solidaritou věkové třídy; to se rozumí, i z těch ideových skupin odpadnou souputníci a zůstane jen pár osobností — znovu ta otázka vydržení! Patrně je v tom nějaká česká nebo slovanská vlastnost, cizí národům reálnějším; je to snad jakýsi nejasný mesianismus, pubertní a nekritický eros mladého kamarádství, rozechvělá víra, že svět čeká na nás, na nás pět, na nás dvanáct, abychom Něco udělali; ale upřímně řečeno, je v tom i hodně polovzdělání, řečně neznalosti toho, co už je řečeno, co se dělá a co už existuje jako jasně položený úkol. Naše škola, naše výchova ukládá mladým lidem trýznivý pocit méněcennosti; při první příležitosti bude na něj mládí reagovat překompensovaným sebecitem a mesiánským horováním. Anebo podlehne kterékoli staré politické nebo kulturní kurvě, která mu bude na rohu lichotit: „Pojď se mnou, já tolik miluju mládí a tolik od něho očekávám! Splním všechny tvé sny a učiním tě mužem —“

Jsou lidé, kteří ve své bibli (ať je to kterákoliv) mají odpověď na všechno; nemusí si ničím trápit hlavu; jejich Allah jest velik a rozhodl v této věci tak a tak. — Naproti tomu jsou lidé potrefení hroznou intelektuální kletbou: že všechno se jim v rukou obrací v problémy. Poesie, pohlaví, generace, náboženství, všechno je problém; nic není existující skutečnost; o všem lze psát články a glosy tak dlouho, až se z toho vymlátí všechna realita a zbývá jen rozcupovaný a světu nepodobný hastrůš.

Na vašem místě bych si nekoupil to ani to. Nalézám zvláštní mladost (která se dostavuje až v mužném věku) v tom, vidět věci vlastníma očima a sám si pomoci k úsudku o nich. A za druhé nacházím trvalou mladost v tom, být schopen na věci — na velké i denní věci — reagovat srdcem, lidsky, účastně a osobně; od-

povídat na ně z bezprostředního hnutí a nerozšlapávat je v umělé problémy; to znamená jít na ně se zdravým rozumem a normální, aktivní, řečně naivní mravní jistotou. Takový život je aspoň prožit; není prožvaněn ani odmocněn.

„Mladí vám zazlívají, že se vám nedostává víry.“

I hele. Jako by víra byla jen to, co se s rozhalenou hrudí veřejně vyznává, a ne to, s čím se pracuje a žije. Obyčejně pokládáme za nevěrce ty, kdo věří v něco jiného než my. Snad nejsme nevěřící, nýbrž jen věříme drobet jinak než mladí.

To je přirozené: mladí věří, nebo si aspoň myslí, že věří v něco jiného než ti druzí. Za deset let budou noví mladí věřit zase jinak než jejich ctihodní předchůdci, ovšem stejným právem jako oni. A za pár let přijdou zase noví a budou jménem mládí reklamovat pravdu a pravou víru pro sebe. Jenže, přátelé, tomuhle se právě říká relativismus. Je-li pravda, víra, životní názor, životní poslání věci generace, pak s tou generací také zajde; pak vůbec není pravd ani věr, nýbrž jsou jen odplývající vlny, jen „dobové příznaky“. Upřímně řečeno, na to je nás všech přece jen škoda: nás i vás i budoucích. Není-li v našich názorech a postulátech, co by trvalo přes generace, pak by bylo lépe sedět snivě na břehu řeky a dívat se na běh vln, protože aspoň netrvají tak zbytečně dlouho jako lidská pokolení.

Aktivní život však není založen na pouhých změnách, nýbrž na trvalosti věcí; sláva i dramatičnost života je v tom, co trvá, a ne v tom, co se rozplývá v nic. Zdá se mi, jako by zejména u nás byla nepotlačitelná záliba v rozplývání; patrně i ta beztvorost a neplnost našeho života je — aspoň zčásti — právě v tom netrvání.

Ale nadevše bych mladým lidem chtěl opakovat: jedině plné a silné mládí je mužnost; vše ostatní, všechno pubertní hárání a zmltání, všechny domnělé konflikty, všechny chlapecké fanatismy, to je ště není mládí. Buďte muži; nebuďte hysteriky ani kostelníky kterékoli církve, nebuďte papíroví pedanti ani intelektuální vrtáci; pak teprve vejdete do mladého světa, který znamená budoucnost.

Svetozar Pribičević:

Jihoslovanská diktatura

Pan Svetozar Pribičević požádal nás o uveřejnění svých úvah o současné situaci v Jugoslavii. Uveřejňujeme je, protože soudíme, že bude naší veřejnosti užitečno, aby znala názory jihoslovanské opozice, když je denně zásobována oficiálními zprávami bělehradského režimu, a náš tisk v upřílišené zdrženlivosti varuje se toho, aby informoval a posuzoval i tehdy, je-li to Bělehradu nepřijemno. Autor článku má zvučné jméno. Vedl za války zápas za osvobození a sjednocení, po válce stál v popředí politiky ať jako ministr nebo opoziční poslanec. Svou opozičnost proti Živkovičově režimu odpykal dvouletou internací, z které byl v létě min. roku vysvobozen, když zahraniční veřejnost byla naň upozorněna jeho hladovkou. Od podzimu žije v Praze. Jeho dosavadní politická práce dává mu dostatečnou legitimaci, aby byl s pozorností vyslechnut.

I.

Spojenectví a lhostejnost.

Jihoslovanské demokratické kruhy obvinily francouzskou a československou demokracii, že politicky, morálně, ba i finančně podporuje diktaturu v Jugoslavii. Národ v Jugoslavii nemohl vůbec přijmouti ani pochopiti argument, že v důsled-

ku spolenectví se Francie a Československa netýká, jaký režim vládne v Jugoslavii, a že jsou povinny podporovati každý její režim. Jihoslovenská demokracie naopak stojí na stanovisku, že se vnitřní situace Jugoslaviie velmi dotýká jejich spojenců, že na této situaci závisí, zda Jugoslaviie bude silným neb slabým státem. Toto je otázkou, ke které ani Francouzové ani Čechoslováci nemohou býti lhostejní. Odras vnitřní situace v Jugoslavii může býti škodlivým jak pro Francii, tak i pro Československo. Takto vypadá věc s praktického hlediska. S hlediska theoretického a ideového jest jasné, že demokracie jednoho státu nemůže a nesmí podporovati zničení demokracie v jiném státě a obzvláště pak ne, jedná-li se o stát spojenecký.

To jest these jihoslovenské demokracie. Tato těžce nesla, že určité demokratické a republikánské listy v Československu ospravedlňovaly, bránily a vychvalovaly diktaturu v Jugoslavii. Tyto články orgány diktatury přetiskovaly před jihoslovenskou veřejností jako důkaz, že režim diktatury nemůže býti tak špatný, když jej vážný republikánský a demokratický tisk v spojeneckých státech běře v ochranu. To ničilo ducha jihoslovenské demokracie, to ničilo její víru v demokracii vůbec a hnalo všechny mladší a bojovnější pokrokovější elementy, aby hledaly nejextremnější řešení.

Zachraňování státu.

Takové chování určité části republikánského a demokratického tisku ve spojeneckých státech má svou příčinu v tom, že jeho informace nebyly ani dostatečné ani přesné. Nejvíce působilo na československou a francouzskou veřejnost tvrzení, že v Jugoslavii bylo nutno uvést diktaturu, aby byl zachráněn stát. To je argument, kterému se nemohou ubrániti ani nejsilnější duchové, obzvláště ne ve státech, které svůj osud spojily s osudem Jugoslaviie, jak to udělalo na příklad Československo. V Československu mnohé vážené kruhy uvěřily, že je Jugoslaviie jako stát v krizi a že jsou proto drastická opatření nutna. Kdyby se tato these brala kriticky a hlouběji analysovala, bylo by hned jasno, že nemůže obstáti.

Kdo je proti státu?

V cizině je rozšířeno tvrzení, že státu hrozilo nebezpečí ze strany Chorvatů, a že Chorvaté chtěli rozbít stát. Nikdy nebyl uveden ani jediný fakt, který by mohl toto tvrzení dokázati.

Před diktaturou všichni Chorvaté — kromě několika jednotlivců — byli v selsko-demokratické koalici, kterou vedli nejdříve Štěpán Radić a já, a po Radićově smrti Dr. Vladimír Maček a já. Tato koalice byla utvořena z Chorvatské selské a Samostatné demokratické strany dne 11. listopadu 1927. V protokole o utvoření koalice je uvedeno, že jejím hlavním požadavkem jest integrální provedení ústavy z roku 1921 (t. zv. vidovdanské ústavy). To zajisté nebyl protistátní program.

Několik týdnů před tragedií v Národní skupštině mluvil Štěpán Radić s tribuny Skupštiny:

„My jsme zajisté šťastný národ. U nás není oposice proti ústavě. My jsme všichni vidovdanci... Já myslím, že naši národní jednotnost nejlépe vyjádřím, když prohlásím beze strachu, že budu dementován chorvatským národem, že já jsem Srb, který mluví chorvatsky.“

Toto, myslím, nebylo protistátní prohlášení.

Ríká se však, že pro tragedií ve Skupštině postavili Chorvaté požadavky, které měly protistátní charakter.

Situace po tragedií ve Skupštině.

Dne 20. června 1928, když v Národní skupštině v Bělehradě skonali národní poslanci Pavle Radić a Gjuro Basari-

ček a byli těžce zraněni Štěpán Radić, dr. Ivan Pernar a poslanec Grandja, žádala selskodemokratická koalice, ve které byli shromážděni všichni Chorvaté, odstoupení kabinetu Veljí Vukičeviće. Pokládala vládu politicky a morálně odpovědnou z událostí ve Skupštině, jelikož je neuměla předvídati a nechtěla znemožniti, nýbrž naopak svou politikou utvořila atmosféru, v níž takové události byly možny. Do ciziny byla rozšířena zpráva, že selsko-demokratická koalice se tehdy usnesla navždy opustiti Bělehrad a že s Bělehradem již nikdy nebude spolupracovati. Toto tvrzení není pravdivé. Selsko-demokratická koalice se tehdy usnesla za mého předsednictví, že již nepříjde do Skupštiny, v níž bylo vražděno a která byla utvořena vládním volebním terorem, a že se nezáčastní parlamentních prací tak dlouho, dokud nebudou dány důstojné zadostiučinění a potřebné sankce za události ve Skupštině. Nepřinesla však usnesení ani tehdy, ani nikdy později, že vůbec nikdy a za žádných okolností nepříjde do Skupštiny v Bělehradě a že již nikdy nebude spolupracovati s Bělehradem a že je v jejím programu odloučení od Bělehradu.

Po prvé po vraždách ve Skupštině byl jsem v audienci u krále 23. června 1928 před svým odjezdem do Záhřeba, byy postaven v čelo selsko-demokratické koalice, která jela na pohřeb Pavlu Radići a Gjuro Basaričkovi. Již v této audienci navrhoval jsem králi, aby vláda ihned odstoupila, aby Národní skupština byla ihned rozpuštěna a v zákonné lhůtě byly provedeny

svobodné volby

pro novou Skupštinu. Tedy nežádalo se odtržení od Bělehradu, ani se nehlásalo, že se Bělehrad navždy opouští, nýbrž navrhovaly se svobodné volby pro novou Skupštinu v Bělehradě. Já jsem před králem obzvláště upozornil, že svobodné zvolení představitelů národa brzy uzavrou srbsko-chorvatskou dohodu, která bude konsolidovati stát, a že srbsko-chorvatské boje jsou možny jen v parlamentě, který utvořuje vláda volebním terorem a korupcí. Jinými slovy, demokracie jest jediná metoda, která vede k řešení jihoslovenského státního problému.

Vukičevićův kabinet odstoupil teprve 4. července 1928, tedy 14 dní po vraždách v Národní skupštině. V poradách po dobu ministerské krise zastupoval jsem na přání Štěpána Radiće celou selsko-demokratickou koalici a v audienci dne 5. července 1928 navrhoval jsem králi, aby oposici pověřil utvořením vlády, která rozpustí Národní skupštinu a provede svobodné volby pro novou Skupštinu. Připomenul jsem ještě, že bychom mohli přistoupiti i na neutrální vládu, když by tuto z jakýchkoliv důvodů nemohla sestaviti vláda oposice, avšak že tato neutrální vláda má též ihned rozpuští Skupštinu a provésti nové volby. Zdůraznil jsem králi, že za žádných okolností nemůžeme přistoupiti na spolupráci v Skupštině, ve které bylo pět chorvatských vůdců buď zavražděno, anebo těžce zraněno. Jak je vidět, naše požadavky byly minimální: rozpustění Skupštiny a nové volby. Když jsem toto v zimě r. 1928 sdělil jednomu americkému novináři, velmi se divil, že jsme po takové tragedií ve Skupštině tak málo žádali.

A co se nám nabízelo?

Nejdříve byl svěřen mandát vůdci radikálů (který nebyl poslancem) p. Aci Stanojevićovi, aby utvořil koncentrační kabinet, který bude pracovati se stávající Národní skupštinou, v které bylo vražděno. To jsme odmítli.

Mezitím byl mým prostřednictvím pověřen mandát nemocnému Radićovi, aby utvořil koncentrační kabinet, který bude pracovati s Národní skupštinou. Tato vláda mohla rozpustiti Národní skupštinu, ale jen v případě souhlasu všech stran. Ihned jsem řekl králi, že tento návrh přijímám ad referen-

dum, že však mohu již nyní prohlásiti, že Chorvaté nepůjdou do Skupštiny, ve které její vůdcové byli povražděni. Smysl mandátu nabízeného Radićovi jest právě v tom, že je rozpuštění Skupštiny vázáno na souhlas všech stran, ačkoliv jest toto ústavní právo krále. Podle toho Radićův mandát znamenal spolupráci se Skupštinou, ve které bylo stříleno na Chorvaty. Referoval jsem o všem Radićovi, který se mnou úplně souhlasil.

Po tom v noci 7. července před odjezdem Štěpána Radiće z bělehradské nemocnice do Záhřeba, předloženo bylo odtržení chorvatských krajů od Bělehradu (jen zásadně bez označení demarkační linie). Řeklo se při této příležitosti, že i vláda s tímto návrhem souhlasí. Já jsem tento návrh bezpodmínečně odmítl a to i jménem Radićovým. Při této příležitosti, abych přerušil každý další rozhovor o podobných návrzích, jakož i tendenční komentáře o stavu, který zaujala selsko-demokratická koalice vůbec a Chorvaté zvláště, dal jsem prohlášení, které vláda tutéž noc rozhlásila po celém světě. Toto prohlášení zní:

„Selsko-demokratická koalice odmítá co nejnenergičtěji i pouhou domněnku, že by byla proti státu, a prohlašuje kategoricky, že ona historickou prací svých předáků v tvoření státního sjednocení a svou prací v národě od jejího utvoření dala více důkazů, že je se státem, než ti, kteří ji obviňují, že je proti němu. Řeč p. Predavce, vyvolaná zprávou v našem státě a událostmi v Národní skupštině, pak návrhem, aby se krize řešila opakováním dosavadních systémů, může se v nejhorším případě tlumočiti jako přání, aby se legální změnou ústavy docílilo jiného státního řízení, ve kterém bude zajištěna rovnoprávnost všech našich krajů a všech kmenů našeho národa. Svými návrhy na rozřešení dnešní krize žádá selsko-demokratická koalice změnu systému, nikoliv jiný stát.“

Několik dnů po tomto mém prohlášení 12. července svěřen byl mandát generálu Hadžićovi, aby vytvořil neutrální vládu. Avšak generál Hadžić měl přesně omezený mandát, aby pracoval s tehdejší Skupštinou, a když jsem se jej tázal, má-li svolení provést volby, odpověděl s důrazem, že nemá.

Všichni Chorvaté, o kterých se předpokládalo, že jsou neutrální a jimž bylo nabídnuto, aby vstoupili do Hadžićovy vlády, odmítli účast v této vládě a to proto, že tato vláda měla za úkol pracovati s tehdejší Skupštinou. Všichni však prohlásili, že mohou vstoupiti do vlády, která ihned rozpustí Skupštinu a provede svobodné volby.

Program selsko-demokratické koalice.

Po tolikerých neshodách svěřena byla vláda znovu srbským stranám, s kterými tehdy spolupracovali dr. Korošec a dr. Spaho, a tato vláda pokračovala v práci se Skupštinou, v které tekla chorvatská krev a v níž byli ubiti chorvatští vůdcové. Tato vláda byla sestavena 27. července 1928.

Již 1. srpna 1928 shromáždilo se v Záhřebě plenum selsko-demokratické koalice, které prohlásilo národu nový program této politické formace, v níž byli tehdy seskupeni všichni Chorvaté ve státě (tehdy k selsko-demokratické koalici přistoupili též dr. Trumbić a chorvatská strana práva). Program selsko-demokratické koalice ze dne 1. srpna 1928 žádá: „Novou státní správu, která zajistí rovnoprávnost všem historicko-státním aneb národně politickým individualitám ve státě.“ Pod těmito historicko-státními aneb národně politickými individualitami rozumí se Srbsko, Chorvatsko, Slavonie, Vojvodina, Bosna a Hercegovina, Dalmacie a Černá Hora. — Připomínám ještě, že tento program selsko-demokratické koalice byl přijat na schůzi plena jednomyslně bez diskuse a že pro něj hlasovali bezvýhradně a nadšeně i dnešní aktivní ministři: dr. Šibenik, Precca, Neudorfer, Pucelj, dr. Kramer, Matica a všichni ostatní političtí vůdcové, kteří po coup d'état ze dne 6. ledna 1929 přistoupili k režimu diktatury.

Minimální požadavky na maximální vyprovokování.

Jak je viděti, po vraždách ve Skupštině selsko-demokratická koalice žádala tak málo, že již méně žádati nemohla; žádala neutrální vládu a nové volby. To měl býti začátek řešení státního problému. Parlament, zvolený ve svobodných volbách, byl by převzal tento úkol.

Selsko-demokratické koalici nebylo svěřeno sestavení vlády. Nabízelo se jí, aby vstoupila do koncentrační vlády. Toto jest právě to, nač s ohledem na tehdejší politickou situaci a psychologickou náladu nemohla přistoupiti. Zůstala tedy, jako jediné východisko, neutrální vláda, o které však v Bělehradě nechtěli ani slyšeti.

Kromě toho žádalo se od selsko-demokratické koalice něco, nač nemohla a nesměla přistoupiti a co by neučinil na jejím místě nikdo na světě, t. j. aby se vrátila do Skupštiny, ve které byli zavražděni její vůdcové. Jediné, co se tehdy ještě mohlo přijmouti a co koalice navrhovala jako východisko z krize — t. j. volby — nechtěli v Bělehradě vůbec vzítí v úvahu. Výsledek jednoměsíční vládní krize byl návrat do téže politické situace, která byla před 20. červnem 1928 a která vyústila v katastrofě ve Skupštině.

Může-li se pak říci, že selsko-demokratická koalice přeháněla, když uveřejnila svůj nový program ze dne 1. srpna 1928, který byl v tomto okamžiku zajisté jediný prostředek, jak konsolidovati Jugoslavii?

národní hospodář

Jan Loevenstein:

Je možno léčiti podkonsum?

I.

Je velmi rozšířené a proto přece ne méně mylné mínění, že, je-li možno konstatovati všeobecný pokles cen, je tím již peněžní jednotka zhodnocena a zhodnocení prokázáno, ježto se prý za ni více koupí. Pravda je však, že ani tehdy, když nejen ceny, nýbrž i výnosy poklesly, není ještě možno mluvíti o zhodnocené peněžní jednotce. Teprve tehdy, když všechny soustavy peněžního mechanismu, t. j. nejen ceny a výnosy, nýbrž také důchody došly příslušného snížení, byla peněžní jednotka zhodnocena. Rozumí se, že zde mohou nastati obměny a že pokles nemusil napřed nadejiti v cenách, nýbrž mohl na př. vniknouti do důchodů. Platí však všeobecně: Při nezměněné produkci a distribuci nastává plné zhodnocení peněžní jednotky teprve tenkrát, jestliže pokles zachvátí rovnoměrně, ať již současně či postupně, všechny soustavy peněžního mechanismu, totiž ceny, výnosy a důchody, při čemž východisko poklesu může býti v kterékoli z jmenovaných soustav. Tento poznatek vyplývá z organické souvislosti, v níž se veškeré soustavy peněžního mechanismu nalézají. Při změněné směnné hodnotě peněžní jednotky musí změna v jedné soustavě se postupně projevit ve všech,¹⁾ při čemž pořadí, v němž změna řečenými

¹⁾ To dlužno zdůrazniti na rozdíl od hodnotné změny na straně statků, která se může projevit v té neb oné soustavě peněžního mechanismu, aniž musila projíti soustavami všemi. Na př. rozmnožení výroby může způsobiti pokles cen, nikoli však výnosů a tedy i důchodů, ježto si podnik může nižší ceny vynahradiťi zvýšeným odbytem. Zůstanou-li nezměněny výnosy, zůstanou i důchody.

soustavami prochází, je vždy cyklicky naprosto pevně a nezměnitelné: ceny, výnosy, důchody; nebo: výnosy, důchody, ceny; nebo: důchody, ceny, výnosy. To je evidentní, ježto ceny mají přímý vliv na výnosy podniků a ty opět na důchody domácností a jednotlivců. Není možno na tomto místě jednotlivých zde uvedených tvrzení podrobně prokazovati,¹⁾ bylo však nutno tyto poznatky zde předeslati, aby bylo porozuměno další úvaze.

II.

Ve všech svých pojednáních a úvahách o krizi jsem se snažil dokázati a zdůrazniti, že světová krise vznikla z podkonsumu (ze změn na straně statků) a nikoli z deflace (ze změny hodnoty peněžní jednotky), neboť pokles cen a výnosů není ještě nikterak zhodnocením peněžní jednotky. Snažil jsem se objasniti, že jsme se při poklesu cen a výnosů nalézali právě v onom kritickém úseku průběhu krisového, kde je možno buď uměle stlačit důchody a tak sníženým cenám a výnosům přizpůsobiti soustavu důchodovou, to jest uskutečniti deflaci dovršením všeobecného poklesu v soustavách peněžního mechanismu, nebo zvýšiti ceny a výnosy a tak přizpůsobiti ceny nezměněným dosud důchodům, t. j. přivoditi stav, jaký byl právě před krizí. Snížení soustavu důchodovou a provésti tak deflaci je však v mých očích hospodářskou sebevraždou, ježto se tímto způsobem zhodnocují dluhy veřejné i soukromé, pod nimiž se hospodářství veřejná (stát, země, obce) i soukromá musí podlomiti, ne-li úplně zhroutiti. Hospodářské obtíže, jimiž jsme prošli za deflace naší, jsou ilustrací toho, co deflace dovede. A tu dlužno konstatovati, že vlivem neblaze mylného učení Keynesova, Casselova, Strakoschova (memorandum) a j., kteří si zpracovali mínění anglosaského světa, počalo se loňského roku téměř všude — ve víře ve světovou deflaci zlata — s prováděním deflace úvěrové (zvysšováním míry úrokové, omezováním úvěrů atd.) i důchodové tím že se snižovaly platy zaměstnanců atd. (i u nás se tak dělo). Ježto ceny a výnosy doznaly již před tím značného snížení, bylo tím provedeno alespoň částečně definitivní zhodnocení peněžní jednotky a tedy deflace se všemi neblahými důsledky, arci teprve tím a to — alespoň podle mého názoru — naprosto zbytečně.

Na kolik ovšem byla již provedena a uskutečněna tato deflace, je již příliš pozdě podchycovati konsum a léčiti podkonsum, neboť úsilí o zvýšení konsumu cílí přece za zvýšením cen (poptávka), jež se podkonsumem zhroutily, a tak nepřímou za zvýšením výnosů. Tato snaha však se stává zbytečnou, ba škodlivou, okamžikem, kde již byly důchody sníženy uměle, a tak přizpůsobeny sníženým cenám a výnosům. Neboť tím okamžikem je pohyb v soustavách peněžního mechanismu ukončen a peněžní jednotce vtisknuta nová směnná hodnota a to vyšší. Každý pokus, aby na tomto ukončeném procesu bylo co měněno, znamená znovu patřiti ránu sotva zacelenou. Jiná je otázka, že tato rána byla nesprávně léčena a k tomu ještě zbytečně nesprávně.

Tato léčba v celém světě byla dokonce tak nelogic-

¹⁾ Kdo má zájem na tom, aby seznal průkazy o tvrzeních zde uvedených, toho odkazuji na svoje pojednání „Světová hospodářská krise a hodnota peněz“, uveřejněné v publikaci Sociálního ústavu č. 56., kde tyto otázky jsou rozváděny a všechna tvrzení podrobně prokazována.

ká, že nepřizpůsobovala jen důchody sníženým cenám a výnosům, jež byly sníženy podkonsumem, nýbrž nad to, že dodávala světovému hospodářství hned nový zárodek deflační tím, že zahajovala (úvěrovou politikou) nové klesání výnosů a tím nepřímo i důchodů. Neboť z tohoto titulu vyplýval nutně další pokles cen a zhoršení krise.

Je nutno tedy doznati, že se lidstvo přičinilo poctivě, seč bylo, aby krizi co nejméně zamotalo a vůz hospodářství zavezlo do bahniště.

Teprve v poslední době hledí se v některých státech hříchy minulého roku odčinití. Nejmohutnější pokus stal se ve Spojených státech.

III.

Teprve po předcházejícím výkladu můžeme se věnovati úvaze, zda vůbec lze pomýšleti na opatření, jimiž by se odstraňoval podkonsum a podpořil konsum. Z nejprostší úvahy plyne nutnost zákroku dvojího druhu. Napřed je nutno uchrániti se před dalším podkonsumem a nezaměstnaností a v druhé řadě pak se starati, aby se odčinilo, co na podkonsumu tu již je.

Jak podkonsum vznikl, nebudu líčiti zde, učinil jsem tak podrobně ve své brožuře o světové krizi. Jeho následkem byl obecný pokles cen (malá poptávka), a tak nepřímo i pokles výnosů v podnicích, jež přinášel volání po snížení důchodů. Nechceme-li však toto snížení provésti, je nutno, abychom se pokusili o zvrtný pohyb změn, jež nastaly v obou jmenovaných soustavách peněžního mechanismu, zkrátka, o zvednutí výnosů a tak nepřímou i cen. Bude se zdát podivné, že má zvýšení cenové vésti ku podpoření konsumu. Toto paradoxní tvrzení lze lehko vysvětliti. Úkol, který jsme si v první řadě uložili, není v tom, aby se konsum zvedl, nýbrž aby se zabránilo jeho dalšímu poklesu. Úkol tedy je v nepřímém zachraňování stávajících důchodů tím, že se předem působí k tomu, aby nemusily býti snižovány, pokud se týče, potlačovány. Neběží tedy v první řadě o zvýšení cen, nýbrž o udržení stávající jich úrovně. Neboť, zvýší-li se výnosy, nemusí se přistupovati ku snižování důchodů (zaměstnanců a dělnictva) a tak jsou nepřímou chráněny i ceny před dalším poklesem. Neběží ostatně také vůbec o ně jako o zvýšování cen maloobchodních, které velmi málo poklesly, nýbrž o ceny velkoobchodní, které za to poklesly o tolik, že podnikům často neskýtají již vůbec žádného výnosu, takže mnoho jich je zastavováno a dělnictvo propouštěno, což působí další nezaměstnanost a podkonsum. Běží tedy nejvíc o to, aby velkoobchodní ceny se přizpůsobily maloobchodním (na př. ceny surovin, na př. mědi, obilí atd.).

Otázka tedy zní: Jak lze docíliti zvýšení výnosů pro podniky? Odpověď: Opačnou cestou, než dochází ku jich snížení. Bývají-li výnosy stlačovány omezováním a zastavováním úvěrů a poskytováním jich za vysokou sazbu úrokovou, pak musí býti možno, aby opačnou politikou úvěrovou byla výnosová možnost pro podniky rozšířena. Liberální úvěrovou politikou by se docílilo, že by se vyšlo ze začarovaného kruhu, v němž dnešní události hospodářské se octly: Ceny poklesly světově proto, že zavládl podkonsum, a podkonsum zase pokračuje proto, že pokles cen je dále na postupu, neboť při klesajících výnosech (v důsledku pokleslé úrovně cenové) ubývá zaměstnanosti a tím se podkon-

sum zas zvyšuje. Kdyby se podařilo zastavit pokles výnosů zlevněním úvěru případně rozšířením možnosti úvěrové, zastavilo by se propouštění pracovních sil, pokles důchodů a volání po jich snížení a tím nepřímě i další opadávání cenové úrovně. Jak shora bylo ukázáno, prováděla se v loni ve světě politika právě opačná.

Zvýšení výnosů musilo by mít blahodárný vliv i na finance státní, ježto by se zvýšil i výnos daňový i zmenšila krize financí státních, jež panuje všude.

K této stati podotýkám ještě, že vždy mám na mysli krizi světovou a tudíž při uváděných opatřeních mám na mysli opatření světová. Pokus o řešení ve smyslu předcházejících vývodů se stal v USA., byť i snad v prvé řadě za účelem podchyčení ohrožené likvidity bankovní. Liberální politika úvěrová je ovšem dnes na místě všude, kde není měna při tom ohrožena.

Druhá cesta k zvýšení výnosů byla by pak přímá inflace, ale k té raditi naprosto nelze pro nebezpečnost tohoto drastického opatření, ježto v době pasivity platebních bilancí, jež je dnes běžná u všech téměř států, je to kámen uvedený do pohybu po nakloněné ploše, o němž se neví, kde a jak se zastaví, zda nikoli teprve až na dně propasti.

IV.

Konečně je uvážiti, jak by bylo lze odstraniti podkonsum již vzniklý. Problém ten souvisí s problémem odstranění nezaměstnanosti vůbec. Věnoval jsem mu již dosti úvah, a nenalézám bohužel dosud jiného řešení, než jsem již ve své brožurě o krizi uvedl. Chceme-li dát lidem práci, tedy buď musí soukromé podniky rozdělit stávající pracovní příležitost na více jedinců, čili zkrátit pracovní dobu, nebo si musí veřejné svazky opatřit peněžní prostředky pro zjednáni a obstarávání nové pracovní příležitosti. Běží-li o zjev trvalejší, pak nestačí půjčky a jedinou cestou je daň, jejíž výnos má sloužiti ku financování rezervních pracovních příležitostí, tedy veřejného pracovního plánu. Důvody, proč bych dal přednost řešení tomuto před oním, jsem uvedl již několikrát.

Stručný poukaz na uvedené řešení, které jsem navrhoval již ve své citované brožurě, byl nutný v zájmu soustavnosti a úplnosti výčtu léčebných prostředků proti podkonsumu.

V.

V poslední době vynořil se konečně plán, který chce řešit hospodářskou tíseň speciálně ve střední Evropě vytvořením velikého celního území na území bývalé monarchie a území přidružených. Řešení to není a nechce snad ani býti přímým léčením nezaměstnanosti, ale závalu dnešní hospodářské organizace vidí na straně statků a tudíž v podkonsumu potud, že celními hradbami se přerušuje volný tok a výměna statků. Chce tedy i ono býti léčbou podkonsumu a spadá tedy do naší úvahy. Tvrdí se, že se cly zdražuje konsum o výši cla. To je pravda, avšak bylo by jednostranné, kdybychom přehlédli, že se cly též udržují při životě podniky, jež by bez cel pozbyly možnosti existence, a tedy, že se za vlády celní tvoří i důchody, jež by se bez cel nebyly vytvořily a tedy nemohly býti upotřebeny. Cly se tedy na jedné straně zvyšují výdaje domácností, na druhé straně však se zvyšuje i jejich příjem.

Z této úvahy ovšem neplyne, že by malá celní území nebyla škodlivá a že by nebyla ve veliké nevýhodě proti územím velkým. Za dnešní hospodářské vyspělosti není ústřední snahou národů nabývati užitečných statků, nýbrž snahou je spíše získavati jich odběratele, ježto dosažení tohoto cíle zaručuje i splnění onoho. Zaručený odbyt dovoluje totiž postavení strojů, jež mohou teoreticky neomezeně chrlit ze sebe výrobky. Je pak právě úkolem ochrany celní, aby určitý odbyt zajistila. Je najeově, že větší celní území zajišťuje větší odbyt při plných clem chráněných cenách (jak známo exportuje se za ceny značně nižší) a tedy i vyšší průměrnou cenu při stejném jinak exportu. Domácí konsum uhrazuje totiž výrobě největší část nákladů i zisku, a dodává exportu expansivnosti, on je páteří výroby. (Je tedy jistou anomálií, je-li blahobyť země převážně určován možností vývozu, jako tomu je u nás.)

Z toho, co bylo řečeno, plyne, že větší celní území umožňuje lacinější nákup surovin, vyšší mzdy dělnictva a vyšší životní úroveň obyvatelstva, větší úspory a i větší export kapitálu; tím se vysvětluje menší hospodářská zdatnost menšího území, případně jeho větší zadluženost a odvislost od území velikého. (Evropa a USA.)

Máme-li posouditi nestranně vliv utvoření větších celních území na podkonsum a tedy jejich léčebnou způsobilost v tomto směru, musíme si uvědomiti, že velká celní území a s tím i zajištěný větší konsum podporují nesporně větší výrobu, větší investice, lepší využití strojního zařízení a tudíž i větší racionalisaci. To by bylo sice o sobě předností, nechtěným následkem při tom je však též větší propouštění pracovních sil a z toho plynoucí nezaměstnanost. Je však nepochybné, že současně též stoupne značnou měrou i diferenciace (t. j. vytvoření nových výrobních odvětví, jež nezaměstnané zase absorbují). Racionalisace je tedy odstranění podkonsumu škodlivá, ježto působí nezaměstnanost, pokud není současně vyrovnávána a odčiňována diferenciací. Při naší otázce běží tedy konec konců o to, co by v případě vytvoření střeoevropského celního území pokračovalo rychleji, zda racionalisace či diferenciace. Pouze v souměrném pohybu obou je zdravotnost hospodářských poměrů.

Máme však vůbec vliv na tyto hospodářské procesy? Mám za to, že máme. Můžeme přibrzďovat racionalisaci, je-li to třeba, i urychlovat diferenciaci. O regulování racionalisace jsem mluvil ve své brožurě o krizi. Čím však lze urychlovat diferenciaci? Odpověď: V první řadě snižováním cen statků, při nesnížených důchodech. Jedině úsporami totiž, jež vzniknou v důchodech domácností, klesají-li ceny, vytváří se dostatečně nové kupní síly, která je schopna vylákat a udržeti výrobu nových odvětví (diferenciaci). A jediné tato diferencovaná výroba může zase absorbovati přebytečné pracovní síly, jež při racionalisaci se staly zbytečnými a byly propuštěny. Proto racionalisovati a při tom udržovati ceny uměle na vyšší úrovni, než to dopouštějí úspory vzniklé z racionalisace, je hospodářsky zcela pochybenou politikou. V tomto směru vyžaduje zejména cenová politika mohutných podniků a podnikatelských sdružení pozornosti hospodářů. Je však najeově, že zásah do cenové politiky se strany státu má povahu daleko násilnější než přibrzďování racionalisace. Proto jsem navrhoval, aby se reformní páka nasadila spíše u racionalisace.

do ba a lid é

Otto Rádli:

Ona

IV. Souhrn: co bylo dobré včera.

Existuje rozpor mezi předpisy staré morálky a chováním nových lidí. Jsou ti noví lidé nemorální? Či je dnes stará morálka archaismem? Odpovídajíc na tyto otázky, dospěli jsme k několika pozorováním.

1. Že podle staré morálky bylo mužům dovoleno prožívat volně svůj pohlavní život již před manželstvím. Jejich „nevěry“ v manželství nebyly posuzovány o nic přísněji, pokud na sebe nebraly formu skandálu. Tato morálka byla proto tak blahobytná k mužům, poněvadž ji muži sami na sebe šili.

2. Že podle staré morálky musila dívka až do manželství zůstat neporušenou pannou. Nevdala-li se, musila zůstat neporušenou pannou i nadále. Dnes fossilní a neuvěřitelný typ „staré panny“ — politování hodné oběti starého morálního řádu a ubohého tvora fyziologicky i duševně znetvořeného — byl typickým výtvorem své doby a současně byl svou dobou do nechutnosti ve všech vtipech a anekdotách persiflován. Z čehož je jasno, že tento morální požadavek byl již tehdy a pocitován jako nepřírozený.

3. Že žena, která se vdala, musila míti děti, žít věrně a oddaně pro svého manžela a mlčet, zjistila-li, že v celém manželství zůstala vedle svého života, že volba muže byla omylem, že jí zůstal po celá léta fyziologicky i duševně cizí. Patřilo se, aby v tomto manželském klášteře žila obětavě až do smrti a byla vyhlášena za zvrhlou, dala-li se jako matka dětí po několika letech panenského manželství jinému muži, který ji teprve pohlavně probudil.

4. Poněvadž pohlavní život člověka byl podle morálních předpisů posuzován za věc zvířecí, méně cennou, hodnou studu a hanby, za věc ďábelského pokušení a nehodného otročení pudům nízkým a zvrhlým.

5. Že uprostřed společenského řádu, vybudovaného na podkladech této morálky, byly pěstovány za plyšovými záclonami a dřevěnými mezistěnami, mezi „francouzskými“ lepty, při světle procezeném zaprášeným růžovým hedvábím, v prostředí laciné voňavky a s umyvadlem za paravánem, podivuhodně nechutné chrámy lásky, které se těšily společenskému uznání, vybraným návštěvám a zvláštní hygienické péči a příznivé kontrole se strany státní. Sem přicházeli chlapi od šestnácti let a páni do pětapadesáti, pokud individuální sklony jim nedoporučily začít dříve a skončit později, a přinášeli tu na oltář společnosti své odevzdané sebeobětování: zachraňovali tímto cílevědomým umrtvováním ďábla v sobě ctnost mladých dívek své doby, i ctnost manželek svých přátel. Neboť tím, že navštívili podobný podnik, zbavovali se pokušení, aby nepožádali. Víme dobře z dokumentů doby i ze všech literatur, že mužové se věnovali tomuto umrtvování se značnou svědomitostí a zachraňovali ideál ctnosti podle svých finančních schopností často a ochotně.

Dík tomuto moudrému a ušlechtilému zařízení prostituce prosperovala morálka panství a

Rekne se: „Pak však mají sdružení, která uměle udržují vysoké ceny, stejné účinky jako cla.“ Je zde jistá obdoba, ale škodlivost oněch vzhledem ke konsumu je přec jen neskonale vyšší než těchto. Neboť je pravda, že i cla udržují uměle ceny na vyšší úrovni, ale za to nepodporují racionalisaci, nýbrž ji spíše brzdí. Neboť dovolují, aby pod jejich ochranou i neracionalisované podniky dále existovaly. Velikost škodlivosti není tedy o sobě ani v absolutní výši racionalisace ani v absolutní pomalosti diferenciace, nýbrž v porušení vzájemného souladu obou. Vždyť víme, že ani ohromný tlak vzduchu o mnoha atmosférách, jenž stále drtí naše tělo, mu neublíží, ježto tu je protitlak z vnitra těla samotného. Zde i tam je rovnováha nutná.

Z předcházející úvahy tedy plyne, že při tvoření nových celních území bude nutno přihlížeti k tomu, aby dobrodíní tohoto nového léku nemocnému nepřičinilo a tedy, aby se podkonsum nezvýšil. Je třeba dávat pozor, aby racionalisace nepředběhla diferenciaci a diferenciace aby nepokulhávala za racionalisací. Bude nutno bedlivě sledovati a kontrolovati investiční politiku podniků (přeinvestice a překapitalisování směrem k racionalisaci) a cenovou politiku mocných sdružení podnikatelských (i mezinárodních) a jakmile začne vznikat nesoulad mezi racionalisací a diferenciací, ihned zakročit. V této kontrole bych viděl nejlepší bezpečnostní ventil proti budoucím krizím. Vše to a zejména tvoření se patřičné diferenciace vyžaduje však určitého času. Z toho plyne, že sjednocování celních území bude se moci dít jen povlovně a po etapách.

K témuž výsledku docházíme, uvážíme-li, že od převratu po celých čtrnáct let se ve všech nástupnických státech tvořily nové průmysly, které by se při náhlém odstranění celní ochrany jistě asi zhroutily. Nelze též opominouti, že nástupnické státy dnešní jsou zcela jiným územím než byla někdejší rakousko-uherská monarchie a tudíž, že nelze mluvit o nějaké kontinuitě mezi dnešními nástupnickými státy a bývalým územím monarchie, která snad byla vytvořením celních hradeb jen přechodně a prozatímně přervána. Náhlým odstraněním cel by vznikl chaos a ne zlepšení hospodářských poměrů. Tedy i tento důvod mluví pro pozvolné rušení celní ochrany, jež by musily předcházeti porady od průmyslu ku průmyslu téhož odvětví.

VI.

Výsledek našeho šetření je krátce tento:

Dalšímu zhoršení podkonsumu lze čeliti liberálnější politikou úvěrovou, pokud ohledy měnové nevyžadují politiky opačné.

Stávající nezaměstnanost lze hojiti jen soustavným plánem rezervních prací veřejných, k němuž dříve či později patrně též dojde.

Snahy po zvětšení celního území lze vítati jako první známky toho, že počíná vítěziti rozum nad nemoralem. Význam většího celního území pro řešení podkonsumu lze pak hodnotiti podle zdatu, s jakým se podaří udržeti racionalisaci s diferenciací v rovnováze. Předpokladem je, že odbourávání celních hradeb nebude se dít překotně, nýbrž povlovně.

zdrželivosti po dlouhé věky a cudnost panen i diskretní uspokojení hříšných sklonů učinilo tento svět milý bohu i pánům.

A co je špatné dnes.

Tento řád, vyrovnaný a tradicí posvěcený, byl zvrácen. Na světě není už všechno tak hezky bezpečné, jak si to přáli mužové minulého století. Už není zcela nepochybným to, co se nazývá „starou morálkou“. To jest: morálka minulých let. Změšťačtělý amalgam prvků romantismu i katolicismu, byla to názorová směs ideálů cudnosti a zdrželivosti, a přemáhání těla, odmocněných a rozleptaných už tisíci kompromisy, zalitá omáčkou bonhomní shovívavosti a pohodlnosti, byla to morální praxe, nekompromisní pouze ve své pokrytecké zálibě k zachování staré vnější formy, zatím co ve své podstatě připouštěla všechny nemravnosti, pokud se dály diskretně. Tento řád je takticky odbyt. Alespoň u mladých lidí dneška a ve mladých manželstvích dneška.

Změna, která nastala, není patrna u mužů: jejich možnost sexuální zkušenosti zůstává v podstatě táž, jako před třiceti lety. Stali se jen vkusnější a upřímnější ve volbě „jí“. „Ona“ se však úplně změnila. Není to již nevěstka: je to dívka stejných kruhů, k nimž patří mladí muži. Lhostejno, zdali je prodavačkou v obchodě nebo studentkou nebo „dívkou z rodiny“. Diskuse s muži o těchto otázkách budou vždycky pokrytecké. Neboť muž vidí vždycky nepřekonatelný rozdíl mezi sebou a ostatními muži. Spí-li on sám s některou neporušenou dívkou, bude v tom viděti akt závratného zasvěcení do života, zážitek (pro ni) vzácný a jedinečný, tvůrčí okamžik neporovnatelné ceny, úkon plný čistoty a milostnosti, anebo cokoli jiného, jak už v takových chvílích nesmyslně mluvíváme. Udělá-li totéž téže dívce někdo jiný, je to podlost, zákeřné využití její slabosti, poskvrnění a znesvěcení, skutek hanebný a trestuhodný, loupež toho nejkrásnějšího a nejvzácnějšího, co tato ubohá dívka měla, anebo věcí ještě horší, jakou právě jen v takovém okamžiku doveďeme umně vynaléztí.

Ještě v jedné věci mají muži dvojí loket: mluví-li o ženách všeobecně — nebo o dívce či ženě své. Mezi tím je závratný rozdíl. Žena všeobecně má nezadatelná a svatá práva demokratická, má právo sebeurčení a smí sama o sobě rozhodovati, má plný nárok na úplné prožití vlastního života, má sexuální svobodu, zkrátka, jak říká Margueritte: „Ton corps est à toi.“ Žádný demokratický a moderně smýšlející muž neupře pranic z toho ženě všeobecně. Ale jen ať to zkusí na své vlastní žena, chtít uskutečňovat tak nesmyslné žvásty, tak přemrštěné a skandální názory, které se hodí leda pro běhny a ženštiny bezcenné. Jen ať to zkusí, aby uviděla.

S těmihle dvěma lokty, které nám ukazují lidského samečka v nejrozkošnější komické póze, bude třeba také nějak se asi dohodnouti.

O č jde.

Proto není příliš zajímavé, co nám budou namítati muži proti „Ní“, to jest proti dívce, jež v době úplné pohlavní dospělosti a v době plné

ho rozvíjí tělesných sil má za své přirozené právo, aby směla žíti s mužem, jehož miluje a který miluje ji, společným životem nejen duševním. Bude nás teprve těšiti, uslyšíme-li jednou upřímný projev mužský, plně loyální a spravedlivý, jenž se odhodlá k důslednosti a uzná, že:

1. Buď, požadujeme-li od dvaadvaceti-leté či pětadvacetileté dívky do chvíle, kdy se provdává, naprostou pohlavní zdrželivost, musíme tutéž panickou neporušenost požadovati i od osmadvacetiletého či pětatřicetiletého muže, vstupujícího v manželství.

2. Nebo, máme-li za nesmyslné, že by mohl mladý člověk žíti patnáct či dvacet let, plných mladé síly, životem naprosto asexuelním, a dovolíme-li, aby se přece jen pohlavně stýkal během té doby — pak musíme otevřeně přiznati, že i požadavek panenství u dospělých a plně vyvinutých dívek je hloupý.

Pak se musíme odhodlati k revisi tohoto ideálu. I když muži budou vášnivě brániti své větrné zámky a mávati idealismem.

Záliba slyšeti věci po lopatě.

Muž má totiž vrozený dokonalý smysl pro efektnost postoje. Muži si vynalezli rozhorlenou pózu, při níž se řečník bije v prsa a dociluje tím podivně přesvědčivého hlasového timbru a jímavé resonance. V takové chvíli krásného rozechvění přišli mužové na mnoho krásných hesel, která jsou důležitá pro jejich životní teorii, a s nimiž se nesetkáváme v jejich životní praxi. To je věc efektní a úspěšná, bez níž by sotva bylo osobního úspěchu v politice. Nemohu se však smířiti s tím, že se tak patetický registřík vytahuje k rozezvučení spirituelních varhan na místě věcných námitek proti mým faktům a předpokladům. Postojem heroicky zadívaným k duchovním výšinám neodvrátíme materialisticky orientovanou mládež od jejího způsobu života. Paušálním odsouzením nepřivedeme k jinému nazírání ty, kteří mají raději hloupý film než dobrou knihu, kteří mají raději své auto než svou knihovnu, kteří staví požitek z kopané nad potěšení z Anatola France, ani ty, kterým četba filosofické knížky připadá podnikáním upřímně komickým a nepochopitelným. Proto je především záhodno poznati jejich smýšlení a jejich mravní předpoklady.

Soustředujeme se proto zcela na tuto otázku a snažíme se ji osvětliti s nejrůznějších stran: dnešní rozpor mezi morálním životem doby a mezi jejím morálním nazíráním. Poznáváme, že morálka se svými předpisy zůstala za dobou, která je v posuzování erotického života mladých lidí před manželstvím, mužů i dívek, modernější, pokrokovější, upřímnější, pravdivější. Ale proboha ne ve všem. Z námitek, kterých se mi dosud dostalo, a které, jako obyčejně, mi imputují názory, kterých nemám, polemisují proti věcem, které jsem neřekl, z těchto námitek se mi zdá, že je u nás obezřetným i nezbytným říkati černě na bílém vedle toho, co si člověk myslí, i s patřičným upozorněním všechno ostatní, co si nemyslí.

Odhodláváme se tudíž, abychom se vyhnuli obvinění samozvaného autoritářství, nedostatku vážného za-

nícení, hanebného materialismu, posměchu vši mravnosti a pisatele věcí hrubých a tendenčních, změnit metodu. Takto:

Oprava podle § 19:

Je třeba, abych nebyl římštějším než Římané a káti se, že jsem chybil. Chtěl jsem vnášeti upřímnost tam, kde po otevřenosti nikdo netouží. Mladí muži mě překotně ujišťují, že kdykoli a kdekoli chtějí jen dívky nedotčené. Mladé ženy mne spěchají přesvědčiti, že prý netouží po svobodě a rovnoprávnosti s muži ve věcech pohlavních. Lituji svého omylu. Chci jej napravit. Zde je tato náprava.

Není pravda, že dnes v každé třídě od sexty s t ř e d n í š k o l y počínaje najdete dva či tři chlapce, o nichž ostatní vědí, že jsou již zasvěceni. Pravdou jest, že se celá třída věnuje studiu a sportu, kulturním zábavám a zdravému tělocviku, že se po tajné lektyře nepídí a nejstrašnější dohady o nejtajnějších věcech si nikdy nesvěřují. Škola právem s diskretním taktém přejde všechny přírodopisné a biologické partie, které by mohly vyvolati nadbytečné otázky. Rodiče poskytují dcerám a synům ve vhodné chvíli poučení vážné a stručné o tajemstvích bytí a množení, které mladí vyslechnou jednou pro vždy a nikdy již se k němu nevracejí. Oktavání odcházejí od maturity jako lidé, kteří mohou být směle postaveni na vlastní nohy, kteří jsou vyzbrojeni mravní silou a opravdovým zápallem čistoty, takže žádná sebe lákavější příležitost je nemůže strhnouti na cestu nepravosti ani k ošklivému tělesnému hříchu.

„On“ je nevinný.

Na vysoké škole se pokračuje v tomto charakterovém utvrzení. Volný čas, který ponechávají přípravy ke kollokviím, návštěvy seminářů, studium přednášek a učení ke státnicím, věnují studenti shlednutí ušlechtilých činoher a koloraturních či národních oper v Národním divadle, zatím co se divadlu Stavovskému i Komornímu uvědoměle vyhýbají z morální nesympatie k jejich lehkému repertoáru, nikoli snad pro jejich nudnost. Stejně i v biografu — který navštěvují pouze s chlapcem hoch a s děvčetem dívka, s ohledem na ošklivý způsob promítání filmů v naprosté tmě — volí si universitní mládež pouze filmy cestopisné a přírodovědecké, opovrhujíc pikantními operetami, skoro veskrze blahovonně posuzujícími mimomanželské sexuální styky.

„On“ nikdy nenavštěvuje barů ani hostinců pokoutních s ženskou obsluhou a cítí než s lítostí promíšené hluboké opovržení k dívkám prodejným. Není pravda, že by byl snad kdy o prázdninách nabyt za nějakého večera, který voněl senem, odporné pohlavní zrazenosti s upřímnou venkovskou holkou. Není pravda, že kdo, ze studentů bydlil kdy na bytě u mladé vdovy nebo příčinlivé rozvedené paní a že se tu snad dal vytrhovati v její blízkosti ze svého soustavného studia. Není pravda, že kdo z nich se seznámil kdy s mravně méněcenným, byť i tělesně zdánlivě půvabným děvčetem z automatu nebo z rukavičkářského krámu nebo z advokátní kanceláře, ať nedím od pošty či jiného státního úřadu, a že snad sám vyhledával příležitost potkávat se s ní častěji a o samotě.

„On“ nikdy nenajímá pokojů, y studentské hantýrce nazývaných „sturmfrei“, a nikdy se nesníží k tomu,

aby při gramfonové desce, hrající nevkusnou a sentimentální odrhovačku ze zvukového filmu, nebo při čišce čaje, který sám s roztomilou neobratností uvařil a doplnil dvěma zákusky po 1 Kč, nikdy se nesníží k tomu, aby při tak odporných rekvisitách a ztlumeném světle žárovky říkal děvčeti sladké lži a sliboval jí obdiv i věrnost od této chvíle až do věčnosti.

Jak vám se to líbí.

Naopak, jest pravdou, že všechny tyto nechutné scény z kýčářských novel bezcenných magazinů uvědomělý „On“ nejen zavrhuje, nýbrž že se k nim ani nikdy snížit nechce a nemůže. V žádné studentské kolonii a žádném domě, věnovaném kolektivnímu bydlení studentů, nikdy nikdo neobešel zákaz přijímatí u sebe ženské návštěvy. Student, bydlící u rodičů, těšil by se jen hlubokému opovržení a opravdové soustrasti kolegů, kdyby poklesl tak hluboko a snažil se vypůjčit si pokoj od studenta, bydlícího v podnájmu, na odpoledne či na večer, za účelem páchání skutků zvrhlých a dnes a priori neoblíbených.

„On“ žije v pohlavní čistotě a v odříkání, které mu působí větší radost než poustevníkovy z Thebaidy. Dík důmyslnému trainingu vůle a systematickému tělocviku nastává pohlavní probuzení u mladého dnešního člověka teprve ve chvíli, kdy vstupuje v manželství. Jestliže snad některý méně šťastný pocítil již dříve něco z onoho nepříjemného a politování hodného vzruchu v blízkosti mladé ženy, anebo prostě přístupné ženy, pak zahání tuto moralinsanity zarytě vědeckými metodami, Müllerovým systémem, fletscherováním, yoghickými dechovými cvičeními a mardenovskou životosprávou. Tyto prostředky kýtají stoprocentní jistotu, že předmanželský život dnešního mladého muže zůstává také jeho životem předpohlavním. „On“ neví a nechce vědět, co je to anti-koncepční prostředek, nikdy se s podobnou věcí nesetkal a ve vtipných a opravdu roztomilých časopisech, jako jsou: „Šejdrem“ a jiné, obratně přeskakuje veškeré zprávy ohavných kapitalistů, kteří chtějí svět učiniti zvrhlým.

Starosti ad usum delphini.

„Jeho“ poměr k dívce je opravdu krásný. Máje vrozený odpor k nahotě a k ohavnému materialismu, který vstupuje mezi ryzí styk dvou duší, zachoval si naprostou nevinnost až do okamžiku ženitby, v kteréžto chvíli onen náhle probuzený pud vezme na sebe rázem mírnou formu zdravého citu, směřujícího k zachování druhu vůbec a ke zvýšení cifry natalitní ve vlastním státě pak zvláště. Tím vším se stalo dnes už docela zbytečným diskutovati o otázkách pohlavních, tím méně pak u naší mládeže. Tím je rázem odbyt celý Siegismund Freud se svým naivním přeceňováním vlivu potlačených sexuálních představ na život člověka: u „Něho“ je prostě vyloučeno to, co platí o ostatní Evropě:

„Většina mladých mužů projde v prvých letech své dospělosti naprosto zbytečnými útrapami a nesnázemi ve svém pohlavním životě. Jestliže mladý muž zůstane čistým, namáhavě sebeovládání nejspíše z něho udělá bojácného a zakřiknutého člověka, takže když se konečně ožení, nemůže přemoci sebeovládání z minulých let, leda neuralgickým a prudkým způsobem a tak zklame svoji

ženu jako milovník. Chodí-li s prostitutkami, udržuje se rozlišování mezi fyzickou a idealistickou stránkou lásky, které se počalo v době dospívání, a to má za následek, že musí jeho vztahy k ženám potom navždy býti buď platonické anebo podle jeho přesvědčení ponižující.“ (Bertrand Russell: „Manželství a mravnost“.)

Tohleto všechno, bohudík, platí jen pro jiné země a jiné společnosti. Náš mladý student, který slavnostně proklámá, že „panenství je mu statkem nejkrásnějším a nejvzácnějším“ a který svůj kult panenství musí logicky také spojovat s kultem panictví, je prostě těchto starostí zbaven. Žije asexuálně tak dlouho, až kýžený úřední glejt mu opatří potřebné legální předpoklady k započetí plavby na Kytheru. Proto ponechme k užítku Angličanů i tyto úvahy jejich filosofa:

„Trvalý poměr k jednomu druhovi je pro mnohé lidi nesnadný, dokud neměli nějaké zkušenosti s jinými. Kdybychom měli rozumný názor na pohlaví, očekávali bychom, že univerzitní studenti se dočasně ožení, ačkoli nebudou mít děti. Tím by se osvobodili od posedlosti pohlavní, která je nyní velmi na překážku práci. Nabyli by oné zkušenosti s druhým pohlavím, manželé jest si přáteli jako úvodu k vážnému soužití v manželství s dětmi. A mohli by poznati lásku bez průvodních úskoků, zatajování a strachu z nemoci, které nyní otravují mladistvá dobrodružství.“ (Russell.)

To všechno u nás tedy neplatí. Tento problém neexistuje. Kolem něho se netočí život mladých lidí. A nebo přece se točí. (Příště závěr.)

dopisy

Ony o „Ní“

Vážená redakce.

Pravdu má autor článku, který prostě konstatoval stav, jaký jest: že po světové válce nejen už muži, ale i ženy žijí plným pohlavním životem ve stycích mimomanželských. Kdo toto popírá, je pokrytec, protože stačí podívat se kolem sebe a výše uvedená skutečnost se přímo vnucuje. Tím ovšem pořád ještě není řečeno, že by každé děvče, které jde v neděli s hochem na tramp, musilo s ním mít intimní poměr, nebo že by se oddávalo bez výběru třeba všem pěti mládencům, kteří je doprovázejí. Ale u těch dvojic to z devadesáti procent pravda už je nebo v nejbližší době bude, a popírají-li to, nedojdou upřímně.

Pravdu mají také ti a ty, kterým se to nelíbí. K líbení zde opravdu není mnoho tam, kde tělesný styk nevyplýnul ani z lásky, ani aspoň z přechodné sympatie. Fakt je, že se změnili v první řadě také „oni“, a že dnes mladý muž docela jinak dospívá k manželství než dříve. Ještě jeho otec svoji pozdější nastávající nejdříve půl roku uctivě z povzdálce zdravil, potom se s ní při kterési příležitosti konečně seznámil, měl s ní dva roky „slušnou vážnou známost“ a jenom v nepatrném počtu případů nemanželské dítě. Muže dříve dráždilo a přitahovalo, byla-li žena nedobytná. Dnes se od nedobytné pevnosti obrátí zděsugustován k nejbližší jiné, která dá méně práce. Muži se dnes žení s děvčetem, na které si předem zvykli jako na milenku. („Jejich“ autentické sdělení.) Autor i ti, kdož mu odpovídají, neuvážili, že tak jako jiné věci i nový vzájemný poměr obou pohlaví po válce je podmíněn nikoli vznikem nové morálky, nýbrž změnou poměrů. Je to totéž, co bylo vždycky: Jestliže se kdysi v šerém dávnověku bratr ženil se sestrou, nedělal to z nemravnosti, nýbrž proto, že nebylo jiných žen po ruce než sestra, později sestřenice atd. Bylo-li kdysi a je-li dodnes u některých

kmenů v Tibetu v kursu mnohomužství, že je to proto, že žen je tam málo a mužů mnoho. Dočasná morálka jest vždycky výsledkem docela materiálních skutečností. A jestliže jsou dnes i dívky z „dobrých rodin“ a „slušné“ ženy rozvedené nebo vdovy ochotny k mimo-manželskému styku, projevuje se zde jenom ten fakt, že žen je po světové válce v civilisovaných státech tolik, že lze jim vodu zastavit, a mužů je málo. V samotné Praze je na pvdavek schopných žen jenom od 21 let nahoru (voliček) o 50.000 více než mužů téhož věku. Jak chcete, aby za těchto okolností „ony“ dělaly drahotu a připravily se tak předem o možnost býti tou, na kterou si muž zvykne a vezme si ji nebo s ní aspoň jistou dobu prožije?

Ostatně, morálními zásadami nechť se nikdo neohledbá! Ty se řídí vždy okamžitou potřebou každého jednotlivce. Manželé, kteří jsou pro přísnou monogamii — svých manželé, neskrbli pohrdáním a výčitkami staromódnosti jiným ženám, které je ctnostně odmítly. Manželky, které žárlivě sledují každý pohled upřený na jejich manžela, líbají se v koutě taneční síně, když se domnívají, že „to nikdo nevidí“, docela klidně s jiným mužem. Mnohým ženám byl v jejich dívčích snech ideálem muž s jedním nebo s dvěma dětmi a rodinným domkem, ale skončily jako „olizané vdolky“. První hoch padl ve válce, druhý ji nechal a ostatní dodělal manželství, v němž se sešli dva, kteří se temperamentem k sobě vůbec nehodili. A jindy: Děvče, které už v sedmnácti letech bylo pohlavně nakazené, které šlo několik let cestou, kde drobné dárky krabiček pudru, šátků nebo kloboučku vedou chudé děvče zcela jistě k dráze „běhny“, vzal si muž, který ji měl upřímně rád a udělal z ní ctnostnou monogamní paničku, u které mně dnes vadí jenom, že ráda krčí nosánek nad jinými, do kterých se na neštěstí nikdo nezamiloval a které se dostaly tam, kam kdysi startovala s nimi.

Krátce a dobře: v těchto věcech nemá nikdo odsuzovat a posuzovat ani morální maximy ukládat nikomu, leda sobě. Vinu zloděje zjistíte, když u něho naleznete ukradený předmět, vraha usvědčí krev oběti. Ale tyto „viny“ jsou nejméně snadno zjistitelné, je-li vůbec vinou maličko jiné fyzické uzpůsobení, odlišná povaha temperamentu, neschopnost duševně se vyvíjet stejně s tím druhým a jiné. Je sice pravda, že poměr dvou lidí k sobě navzájem není určován jenom postelí, ale také postelí: jinak by nebylo výborných manželství nebo poměrů, které uzavřeli lidé rozličné rasy, rozličné národnosti, náboženství a světového názoru, a nebylo by naopak rozvodů tam, kde se sešli krajané jako milenci z mládí, u nichž všechny předpoklady pro šťastné manželství souhlasily.

Za největší zisk moderní doby považují, že dnes ani lékaři neupírají ženě právo na fyzické uspokojení v manželství, že naopak poukazují na těžké škody na zdraví, kde k němu nedošlo a že se přestává od „slušné“ ženy žádat, aby se ze samé ctnosti tvářila jako kus dřeva tam, kde má právo jevit uspokojení. Dříve se směly neuspokojené ženy vybíjet nejvýše zvýšenou láskou a něžností k svým dětem, kterým pak často právě proto zkazily život, protože si myslely, že musí jim do všeho strkat nos a všude jednat za ně. I některé jiné vášně, na př. vášeň háčkovací, pletací a pod. byly jenom únikem z nevyhovujícího manželství, které se nesmělo rozvázat.

Míla Grimmichová.

Vážené redakci, autoru

a pisatelům dopisů o „Ní“. Tedy je to opět jeden z ozvuků Rádlůva článku „Ona“. Bohužel, musím si také trochu zahubovat, abych v sobě očistila půdu od zbytečné podrážděnosti, jinak bych nebyla schopna vydat to, k vůli čemu píši.

Především a jedině dostanou svůj díl don-quižotští pisatelé protestů. Kdyby si byli Rádlův článek ještě jednou opravdu pozorně přečetli, seznali by, že vytáhli svou zbraň proti „větr-

ným mlýnům“. Jsou-li ovšem nenapravitelnými Don Quijoty, nepoznali by to ani po upozornění. Také bych se o to nenamáhala, kdyby bojovali jen za čest a slávu; z jejich pera však křičí raněný mužský egoismus, jemuž se něco bere. A opravdu se jim bere — starý slamník z postele, v němž měli vyležený svůj pohodlný dolík. Na novém, i když bude z lepšího materiálu, bude se jim možná méně pohodlně spát — než zvyknou. A oni zvyknou.

Vždyť sami v zásadě uznávají, že se něco děje, že se něco mění. Běda však tomu, kdo se to odváží nahlas konstatovat — protože dosud jen toho se O. Rádl dopustil. Ovšem, on má odvahy na více: chce tomu dát také určité meze, vtěsнат to v nějaký snesitelný zákon. Ale to je právě to. Aby si Don Quijoté mohli zabojovat, vidí místo snahy po určitých mezích, snahu po bezmeznosti — místo snahy o novou morálku, snahu o širší nemorálnost. Neříkám novou nemorálnost, protože, ach bože, ta je ve své podstatě právě tak stará, jak lidstvo samo. Je to animálnost, již v sobě musel člověk vždy potlačovat nějakou duchovní pravdou. Jakost úspěchu byla ovšem vždy podmíněna jakostí relativnosti té které pravdy: počtem jejich plus a minus.

Plus staré morálky nakazovalo věrnost a neměnnost jediné lásky po celý život — což je oficiálně platné dodnes; to nakazovalo, a docílilo: Jednu jedinou lásku veřejnou — manželskou a množství palásek tajných, včetně nevěstinců, jejichž neoficiální existence byla vykupována nemorálními podvody a lžemi. Pakli těchto podvodů se zúčastnilo určité procento mužů s nižším procentem žen — kterýžto poměr úměrně stoupal s poklesem strachu před katolickým peklem — můžeme věřit, že dnes si to s těmito potřebami polokonvenčně vyřizuje většina naší společnosti.

A tu je nebezpečí, že nemorální výsledky tohoto minus by mohly přebít morální výsledky uvedeného plus a lidská společnost by mohla nad tím zavřít oči, a nevidět, že tlak vyvolal protitlak. Člověk však je, bohudík, přece jen tvorem stoupající duchovní úrovně a je schopen autokriticky opravovat omyly duchovní úrovně minulé. Dobře vystihl, že je nutno uvolnit tlak, aby mu protitlak nerozbil morální stavbu vůbec. Ví, že musí tento protitlak uvést na koleje, jež ho nenechají odbočit do nemorálnosti, a zvýšit váhu kladů v poměrnosti dosavadní morální pravdy tím, že jí zbaví abstraktních pojmů pohlavní čistoty a nahradí je konkrétností, vyváženou z nových poznatků vědeckých, nových objevů technických a splnitelných zákonů etických. Aspoň v to plně doufám.

Protestujícími mimo jiné je třeba říci, aby si pro protidůvody nechodili k Abrahámu. Dovolávat se bezpodmínečně Goetheho, Platona nebo mladého Masaryka, není správné. Atmosféra jejich vývoje měla jinou myšlenkovou, společenskou i hospodářskou příchuť. Na nový zjev nové doby nutno vzít opravené měřítko — pak teprve ho lze plně obsáhnout.

Patnácti- až osmnáctiletým dětem, naplněným erotickou zvědavostí a nepodepřeným při tom strachem před trestající boží rukou — je opravdu nebezpečno v dnešním chaosu nějak neopatrně prozrazovat cosi o uvolnění morálky. Pochopí to po svém, a v nedostatku předvýchovy o tomto tématě, mohou propadnout nemorálnosti, což se, bohužel, v určitých případech děje už dnes.

Budeme-li znát ustálený zákon modernější morálky vědecké, budeme moci od školních lavic vychovávat k etickému životu, zbavenému své dosavadní dvojí tváře: čisté, veřejné — a hříšné, neveřejné — nezbytné to vykupitelky čistoty veřejné, o níž nešlo ani náboženství, ani škola, již si však život v praxi vysutil.

Při této výchově obejdeme se bez pánbička i bez pekla. Oporou budou znalosti o patologických následcích nemírného pohlavního užívání a pod. Člověk bude morální z vědění a ne ze strachu. — Snad se dá vypěstovat i určitá ctižádost v tomto

ohledu, která pomůže chránit etiku. Na př. je známo, že hormony nespotebované přehnanou činností pohlavní, působí na vyšší tvořivost rozumovou. Stihne-li výstředníky, kteří by těchto a pod. znalostí při své životosprávě nedbali, posměch, náočkovaný eticko-vědeckou výchovou, nebude nikdo toužit po následování. Jak třeba jenom uražená ješitnost uměla chránit manželskou věrnost! Muž, po léta k své ženě lhostejný, vzkypl do nepřičetnosti, nasadila-li mu tato nečekaně parohy. Nezlobil se snad ze smyslu pro morálku, ale poněvadž tato bezpardonu kázala manželkám věrnost, schoval za její plášť svou raněnou sebelásku — tedy ani ne žárlivost: o lásce přec sám dávno nic nevěděl a v mnohých případech si sám sobě dovoval a okoušel lásku mimomanželskou.

Naše doba je v těchto věcech pouhým přechodem a jistě se musíme trochu rvát o to, jaké základy máme postavit budoucnosti. Vykrystalisuje se tím jejich dokonalost. Záleží na nás, do jaké míry jsme hodni tohoto historického úkolu a bude-li daných možností opravdu použito k lepšímu a pravdivějšímu.

Velká část by se jistě vzpírala ztrátě romantických iluzí o nejvyšší kráse jediné lásky. Nikdo však jednotlivci nemůže bránit, jakým způsobem chce svou lásku prožít. Miluje-li romanticky, platonicky, idealisticky či materialisticky, je jeho věcí a bude to vždy určováno individuální dispozicí. Vhodnou družku či druha si k tomu vždy najde. Nemá však být zájmem zákonodárců služba směru jen jednomu. Ti musí hledět k souhrnu všech skutečností a přičknout pohlavní lásce taková práva a povinnosti, jakým může bez konfliktů duševních, fyzických i společenských dostát.

Kdyby výchovou byla v našich myslích zatlačena erotická sobeckost a na první místo postaven ideál lásky všelidské, jež by se vzhlížela v první řadě v kolektivních úspěších a teprve v druhé řadě v osobních zážitcích, lehčeji by se nám žilo, ať už by si říkala morálka cokoliv. Uplyne však mnoho vody, než k tomu lidstvo dospěje. První nemotorné krůčky na této cestě lidských dějin byly již, bohudík, učiněny.

V jedné ze svých statí klade autor otázku: „Je třeba nové formy morálky?“ Otázka stavby nové morálky je pro mne tak živou věcí, že stůj co stůj musím na ní přispět aspoň stéblem, aby dušička měla pokoj. Za svou osobu velmi dychtivě očekávám ukázání střední cesty v dnešním chaosu, který mi nedovoluje žít. Staré rve se ve mně s novým, a výsledek? Přes svých osmadvacet let, neokusila jsem dosud pohlavního života, ač všechny podmínky mluvily pro uskutečnění, vyjma pocitu jistoty, co chci a — co smím. Utekla jsem od těchto rozporů a zřekla se pohlavního života vůbec.

Čhtěla bych, aby některý odstavec nové morální pravdy pamatoval také na ženy, samostatně se živící. Jsou rovněž produktem nové doby a těžko se dají vtěsнат do starého nazírání.

Co má dělat žena, živící svým výdělkem matku, sourozence a pod., jimž by svým případným sňatkem utrhla sousto od úst? Aby se vyhnula propuštění ze zaměstnání, zařídí si svůj pohlavní život nemanželskou cestou. Je to nemravné?

Dále: samostatná žena nemusí si nalhávat lásku ke komukoliv za účelem získání existenčního zaopatření, které jí poskytně sňatek, a proto padá pro ni ohrada i před mužem zadaným. Poněvadž jej miluje nezištně, jen pro něho samého, miluje čistě. Svým sňatkem nestal se muž proti lásce imuncním, vyjde tedy její lásce vstříc, aniž by chtěl opustit svou rodinu, své děti. Co se smí dělat? Má tato opravdová láska právo na život? Ne-li, pak tedy nás odnaučte tragickému chápání pohlavních požadavků a zrušte tak v naší duši půdu ke — komplexům. Takovým komplexem je, že žena pro tento domnělý morální pokles ztrácí vůbec důvěru ke své mravnosti a nebrání se v dobách příštích úpadku skutečnému. V každém případě vzniká z toho morální utrpení, jemuž nutno nějak pomoci. (I Freudova pravda je pro mne pravdou relativní. Užívám-li

v tomto přílehlavém případě jeho označení, nikterak tím nevyslovují své bezpodmínečné kredo.)

K tomuto dopisu jsem byla vyprovokována obavou, aby zlobné protesty nechromily autorovu snahu říci otevřeně vše, co říci chtěl. Při nejmenším zdržují ho na jeho cestě a odvádějí od věci. Bude snad tedy dobře, když promluví i ten, kdo souhlasí a pohladí tak trochu rány, jimž předvoj každé myšlenky jest vystaven na místě prvním. Přes to ani jemu nevyslovují své bezpodmínečné věřím, ale pouze díky, že pomáhá hledat spravedlivější cestu. Společnost jistě si vynutí vyhovující jí morálku sama. Bude to však déle trvat a bude to stát více osobních strastiplných obětí i nemorálních přehmatů, nepomohou-li nám tento ožehavý bod co nejrychleji přejítí — proroci. Tedy „nekamenujte proroků“ a raději objektivně, nezaujatě pomáhejte.

Nemohu si na konec odeprítí poděkování redakci, že této bolestné otázce popřála místa.

S projevem opravdových díky znamenám se

Jedna z mnohých.

Vážený pane redaktore!

Dne 14. III. 1931.

Pilně sleduji diskusi o Rádlově článku „Ona“, a rozhodla jsem se připojit se několika slovy.

Proč si máme lhát? Proč máme nazývat něco morálkou, co de facto s ní nemá skoro nic společného? Není to vina mládeže; jsou ještě čistě a ryzí charaktery, a nějaká ta špatná výjimka jen potvrzuje pravidlo. Je tedy vidět, že vinu nese nynější způsob morálky. Otázka sexuálního života mladých lidí je skutečně aktuální a rozhodně není správné ji podceňovat, protože právě ona je velmi často příčinou manželského rozkladu. Není divu, že některé mladé duše pocítily zmatek a neklid po přečtení článku „Ona“.

Jak nemá být rozčilena na př. mladá dívka, která od mládí byla vychována pod dohledem svých rodičů, kteří jí dobře radili, aby si schovávala svůj největší poklad, t. j. svou čistotu, až pro svého nastávajícího manžela, nějakého muže s hotovou existencí, který jí odplatou za její neposkvrněnost každého 1. v měsíci přinese slušný plat! A tohle má být ta morálka? Vždyť to není nic jiného než obyčejný trh vdavek!

A co má činiti mladé děvče, které se zamiluje opravdově a vřele třeba do studenta, který nemá vyhlídek na brzké postavení? Má s ním chodit, milovat ho, dát mu vše a přece něco si schovávat v zástavě, kdyby snad je dlouho nemohl užít, nebo kdyby zemřel? Má se vdát jednou bez lásky, a později žít zhnusena životem s řadou „domácích přátel“ a s jedním, třebaš hodným, ale přece jenom nemilovaným manželem? To je jeden případ takové dnešní morálky, a takových by bylo ještě daleko více.

A co se hochů týče? Žijí, onou konvenční morálkou vychováni, různým, více či méně pestrým životem, ale jejich nevěsta má jim být čímsi nedosažitelným — chodí tedy jinam a milují (milují-li vůbec) zase jinde. A po svatbě? Dívka se stane přece dosažitelnou, a i když si manželé navzájem neporozumějí a jen se odcizí, jsou přece svázáni sňatkem — to pouto nerozváže nic jiného, než brzká rozluka a nebo smrt. Je zřejmé, že je zde něco nezdravého a nemorálního. Hlavní úlohu hrají dnes peníze, neporozumění, cynismus (zaviněný různým zklamáním), zevšednění a plno jiných negativních složek. A kde zůstává pravá láska?

Nevytvoříme ji tím, že budeme chtít předmanželsky žít pro chvílkové potěšení. V tom se nechceme rovnat dnešním mužům, naopak chceme celý život přivést na jiný základ. Až nebudeme rozlišovat duši a tělo a každý bude jedincem, hledajícím sobě podobného; až dva takové jedince spojí pravá láska, bude zde manželství, třeba bez souhlasu církve nebo státu. Jak dlouho ti lidé tak budou žít, bude záležet na financích a pak na jejich subjektivním vkusu, do kterého není nikomu třetímu nic.

Stane-li se někdy, a oba uvidí, že něco neharmonuje, že té harmonie nedosáhnou ani po veliké snaze, půjdou od sebe, třeba by nebyli svoji. Což rozluka je něco jiného? Proto se lidé nebudou spojovatí lehkomyšlněji než dnes. A zemře-li jeden z nich? Což vdovství je něco jiného? Proč pohrdat zklamáním ženou či mužem? Špatní zůstanou vždy špatnými a dobří dobrými i bez manželského svazku. Až láska bude manželským, legitimním nebo illegitimním, pak to bude stav morální.

Ovšem nynější 16leté děti nejsou schopny takto milovat — kdybychom jim dnes dali volnost, viděli bychom, jak by jim to „zakázané ovoce“ zachutnalo a jak by ho zneužívaly.

Je zapotřebí vychovat mládež samostatnou, svou a odpovědnou. Až bude taková, pak ji můžeme už od mládí dát volnost s ponaučením: Každý svého štěstí strůjcem! A jestliže už nyní se vyskytne několik samostatných, celých lidí, nesmějí vytykat neschopné většině naprosté neporozumění.

J. —ová, Praha.

O „Nej“ jedna z „Ních“.

Otázka sexuálního života je jako samo náboženstvo — nedá se o ňom vůbec diskutovat a menovite nemožno stavať normy sexuálního života pre verejnosť jednotne. Je to „vyznanie“ jedinca a zodpovednosť nesie každý sám pre svoju osobu.

Čl—k.

Pane autore!

Jakmile se stal z dívky kamarád a z koitu prostá tělesná funkce... a „... nebudeme debatovat o tom, má-li se půjčovatí kartáček na zuby.“

Předcházející Vaše „rozjímání“, které jest podle úsudku mých kolegů těžkou a neodpovědnou obžalobou soudobé generace mladých — jsem nečetla a věru po tom ani netoužím. Moje rozhořčení upíná se pouze k shora podškrtnuté krásné větě, která mi úplně stačí, aby si učinila pojem o ctěném Vašem filosofickém závěru, že patrně koitus a kloset je pak asi jedno a totéž:

Je ještě mnoho krásy, citu a poesie na světě — a věřte, že takových „apoštolů“ je nynější „přítomnosti“ i „Přítomnosti“ nejméně třeba.

Ona medička — a ještě dostatečný počet jiných, za něž mluvím.

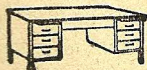
VOSKOVEC A WERICH

zpívají slágy ze zvukového filmu Puder a Benzin výhradně na deskách ULTRAPHON

A 10355 Foxtrot o mravencích. Ze zvukového filmu „Puder a Benzin“. * Polonaisa z revue „Golem“.
A 10362 Nikdy nic nikdo nemá. Foxtrot ze zvuk. filmu „Puder a Benzin“ a revue „Golem“. Ezop a brabeneč. Ze zvuk. filmu „Puder a Benzin“.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner, Brno-Ceka 16.

nové knihy

Bedřich Hlaváč: František Josef I., život, povaha, doba. V ilustrovaných sešitech o 32 stranách po Kč 3.90 vydává nakladatelství Fr. Borový v Praze.

Z odstupu 16 let, jež nás dělí od smrti předposledního Habsburka na trůnu rakousko-uherské monarchie a nekorunovaného českého krále, posuzuje význačný český žurnalista Bedřich Hlaváč, před válkou vídeňský dopisovatel Času a pozdější šéfredaktor Tribuny, život, povahu a činy muže, který ironií osudu dal svým podpisem noty, vypovídající válku Srbsku, povel k zahájení nejstrašnější války, jakou kdy zažil svět. Pro nás je toto dílo pozoruhodné tím, že se zde František Josef I. ocitá po prvé na soudu národa svobodného a že převážná část díla je věnována poměru Vídně k Čechám a české politice v letech 1848—1916. Setkáváme se zde tudíž se všemi významnými osobnostmi, které za jeho vlády stály v popředí českého politického života. Historie našich dlouholetých národních zápasů, vyznačených jmény Palackého, Riegra, Havlíčka, Pražáka, Grégrů, Herolda, Kaizla, Kramáře, Klofáče, Práška, Stránského a pochopitelně i Masaryka, vítězně vyvrcholená válkou a převratem, je tu zachycena vybraným perem a ověřena osobními zkušenostmi vídeňského parlamentního zpravodaje. A právě tak jako politický horoskop tohoto Habsburka byl potřísněn krvavými stopami dynastií utlačovaných národností, byly i cesty osobního a rodinného života tohoto citově chudého císařského byrokrata taraseny katastrofálními překážkami. Mexická tragédie jeho bratra Maxmiliána, milostné drama jeho syna Rudolfa v Mayerlingu, usmrcení císařovny Alžběty anarchistou Luchenim v Ženevě a konečně i sarajevský výstřel, nepočítajíc v to dva atentáty na jeho vlastní osobu a mnozí se rodinné skandály, byly marně varujícími příznaky neodvratitelného konce říše dvouhlavého orla. Rok 1918 naplnil doslova věštecké dvouverší autora rakouské hymny a tak skutečně „osud trůnu habsburského Rakouska byl osudem“.

Autentické podobizny a fotografie ze všech fází života císařova i členů císařské rodiny, ministrů, politiků (které mimochodem řečeno, po stránce reprodukční jsou zajímavým a poučným ukazovatelem vývoje fotografie vůbec) jsou bohatým a cenným doplňkem tohoto díla, které v budoucnosti bude hledaným pramenem naší politické historie.

Karel Čapek: Obrázky z Holandska. Spisů bratří Čapků sv. XXX. S kresbami autorovými. Stran 92, brož. Kč 12.—, váz. Kč 27.—, vydal Fr. Borový 1932.

Ze svých toulek světem, ať již jakkoli motivovaných, skládá Karel Čapek úcty své čtenářské obci a zpovídá se svým osobitým způsobem ze svých dojmů. Tak i jeho loňská delegace na výroční schůzi Penklubů, jež se tentokrát konala v Haagu, vynesla nám jeho novou knížku, jež se nám dostává do rukou pod názvem Obrázky z Holandska. Když nám tu nejprve zpodobnil slovem i obrazem typické hlavy největší internacionální organizace intelektuálů, prozradí v zápětí na sebe, že právě tak jako ho zajímají světové celebrity a hodnoty duchovní, není netečný ani k těm nejprostším, ale proto ne nezajímavým věcem, o něž

sice klopýtne mnoho cestujících smrtelníků, ale z nichž ne každému je dáno, aby na jich fysiognomií ozřejmil nám sklony a kulturu celého národa. A Karel Čapek, ač trachtýruje své čtenáře tak po domácku nenuceně a bodře, dovede je odvést z čista jasna s pastviny plné bujných holandských krav, dojených neromantickými pastýři, nebo causerie o holandské čistotě a bydlení do galerií starých holandských mistrů, a několika prostými, ale krásně srozumitelnými větami povědět o holandském malířství a umělecké genialitě lépe a více než seriál odborných přednášek. Vystopuje na těch svých poutích, ať již v architektuře či zvycích, společné znaky zemí, jež byly kdysi spravovány jedním, i když, jak sám říká, špatným režimem, a skoro se zarazí úžasem nad rozlehlostí bývalé habsburské říše, nad níž opravdu slunce nezapadalo a v jejíž koncepci byl barokní pokus o dynastickou Panevropu. Ale ten úžas, vzniklý jaksí lítostivou reminiscencí nad dosud marnými pokusy nových tvůrců lepší evropské budoucnosti se rozplyne v úvaze o problému malého národa, jehož místo na slunci je nejlépe chráněno jeho dobrými vlastnostmi. Na územně malém Holandsku se nejlépe ilustruje blahodárnost obchodní solidnosti a rozumně potlačeného velikášství. Poučnou knížku obohacují a obveselují autorovy vlastní kresbičky.

Golombek & Valenta: Trampoty eskymáckého náčelníka v Evropě. Stran 196, brož. Kč 24.—, váz. Kč 34.—, vydal Fr. Borový, Praha 1932.

Prvé dvě knihy Jana Welzla, českého náčelníka Eskymáků novosibiřských (Třicet let na zlatém severu, Po stopách polárních pokladů) obluzovaly kouzlem zkazek starých, nesčetnými šarvátkami zocelených zálesáků našich dětských let. Zkazek o šarvátkách s nepřízní osudu a záluďnou divokostí zvířecí i lidskou. Z knihy, kterou napsali o trampotách Jana Welzla v Evropě jeho literární manažeři Golombek a Valenta, vyvěrá však tak zdravý a čínorodý životní optimismus, že je to až napodiv u staříka životem tolik zkoušeného. Omlouvají-li se autoři v předmluvě k této knize, která měla-li býti věrným a pravdivým vylíčením Welzlových trampot v civilisované Evropě, nemohla se vyhnouti ani místům až nehorázně směšným, že tím nechtěli zesměšňovati muže tak dobrého, tak přirozeně inteligentního, srdce tak statečného a duše tak dětsky poctivé a průzračné, můžeme je ubezpečiti, že nám jej nemohli lidsky lépe přiblížiti. Jak úžasný paradox tu vzniká konfrontací evropské civilizace s Welzlovým pojmem osobní svobody. Jak mu proto neodpustili všechny jeho lišácké figle a obchodní triky, které přes svoji naivní mazanost a primitivní rafinovanost nejsou s to zkazit v základě dobrou povahu tohoto „kapitána Jana Welzla, polárního obyvatele a spisovatele polárních končin“, jak sám sebe nazývá. Jeho pojmy a představy svobody, spravedlnosti a práva, jež v jeho osobě jako nejvyššího náčelníka krajů Nové Sibíře představovaly i nejvyšší kodex pro celý eskymácký kmen, jsou hotovým dobrodružstvím primitivní duše v říši „bílých stínů“. Pobyt Welzlův v Evropě a zejména v československé vlasti — kde, jak sám říká, musel se něčím živit, a když tu již medvědi ani velryby nejsou, musel se státi spisovatelem — není ničím menším než úžasnou moderní donquijotiádou, při jejímž sledování sice se otrásáte smíchy, ale neubráníte se dojmu, že tu máte co dělat s jedinečným typem hrdiny, jehož osudy na vás působí jako Chaplinovy nejefektnější filmy.

KU GOETHOVÝM OSLAVÁM

Johannes Urzidil:

GOETHE IN BÖHMEN

266 stran, 40 hlubotisk. vyobrazení. Váz. Kč 72-25

Dílo, v němž jsou po prvé německým autorem shrnuty Goethovy hluboké vztahy k Čechám, které v letech 1785—1823 neméně než sedmnáctkrát navštívil a kde ztrávil skoro 3 léta v nejvýznačnější době svého života a tvorby a kde navázáním četných přátelských styků zapůsobil i na český duchovní život.

OBJEDNACÍ LÍSTEK

Z knihkupectví Fr. Borový, Praha II, Národní tř. 18
objednávám:

.....Urzidil: GOETHE IN BÖHMEN

Účet vyrovnám složenkou.

.....
Jméno a přesná adresa.

Autor poctěný cenou Melantricha 1932

EGON HOSTOVSKÝ

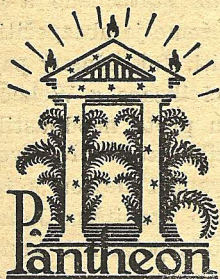
vydal u nás knihu

DANAJSKÝ DAR

200 str. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 30.—

u všech knihkupců

Fr. Borový, nakladatelství, Praha

„Ať tak či onak, nejkrásnější Goethovou oslavou v Čechách zůstane těch 15 svazků u Borového, jež znamenají skutečnou Goethovu renesanci a k tomu ještě pomník posléze definitivně a plně obrozeného národního jazyka.“

Pavel Eisner
v Rozpravách Aventina

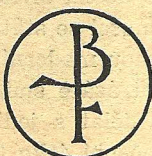
Posledními dvěma svazky III. a IV. dílem knihy BÁSEŇ I PRAVDA a konečně povídkami SPRÍZNĚNÍ VOLBOU A JINĚ PROSY byl Goethovský soubor v Pantheonu péčí Otokara Fischera právě ukončen.

Úplné dílo čítá 7556 stran, brožov. Kč 632.50, váz. Kč 752.50. Dostanete u všech knihkupců.

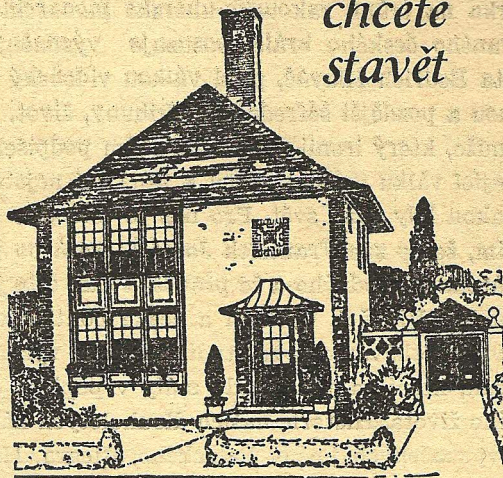
NAKLADATELSTVÍ

FR. BOROVÝ

PRAHA II, NÁRODNÍ 18

Vidíme Vám na očích, že
chcete
stavět

Chcete mít vlastní hnízdo!
Ale nevíte, jak do toho.

Je Vám známo, že

1443

BERTY ŽENATÝ

vybral ze šesti set šedesáti plánů
amerických domků sedmdesát nej-
lepších a že je vydal pod titulem

Americké domečky?

172 stran, mnoho obrázků a plánů
brožovaný výtisk Kč 50.—, váz. 65.—

70 tří-, čtyř-, pěti-, šestipokojových
plánků, jeden lepší druhého, je tu
sneseno za pouhých . . . . Kč **50**

Dostanete u knihkupců ●

Nakladatelství Fr. Borový v Praze II.

UČME SE Z MINULOSTI

Světla i stíny české politiky v letech 1848-1916 vystupující z rámce dějin monarchie rakousko-uherské za vlády Františka Josefa I., nastupujícího na trůn za éry feudálního absolutismu a umírajícího za nejstrašnější hudby děl, jež byla ouverturou rodícího se sebeurčení národů Evropy,

kriticky zaostruje senačn monografie vynikajícího publicisty B. Hlaváče, kterou pod názvem

FRANTIŠEK JOSEF I.

život - povaha - doba

vydává v bohaté ilustr. sešitech o 32 stranách po Kč 3-90 za Fr. Borový, nakladatelství, Praha, a dodá každý knihkupec